

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

DIPLOMSKA NALOGA

TAMARA MEDJA

UNIVERZA V LJUBLJANI

PEDAGOŠKA FAKULTETA

Študijski program: Predšolska vzgoja

**PARTICIPACIJA OTROK PRI NASTAJANJU
LUTKOVNE PREDSTAVE**

DIPLOMSKA NALOGA

Mentorica: viš. pred. mag. Helena Korošec

Kandidatka: Tamara Medja

Ljubljana, julij 2013

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem svoji mentorici viš. pred. mag. Heleni Korošec, ki me je popeljala v svet lutk in mi nudila pomoč in podporo pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi vzgojiteljici Mateji Korošec, ki me je spodbujala skozi celotni študij ter mi nudila pomoč in nasvete pri izvedbi praktičnega dela diplomske naloge.

Posebna zahvala gre mojemu fantu Maticu, materi Sanny, očetu Goranu, bratu Aljoši ter vsem, ki so mi na kakršen koli način pomagali, me spodbujali in verjeli vame.

POVZETEK

Diplomska naloga obravnava participacijo otrok, ki je prisotna pri nastajanju lutkovne predstave. lutka je prisotna skozi celoten projekt, spremlja otroke, jim nudi pomoč, jih motivira in spodbuja pri uresničevanju končnega cilja.

Teoretični del je razdeljen na dve temeljni poglavji: v prvem obravnavam lutke in dramo, v drugem pa participacijo. V poglavju o lutkah in drami povzamem predvsem lutke, otrokov razvoj ob igri z lutko ter vlogo vzgojitelja, v poglavju o participaciji pa se osredotočim na participacijo, državljansko vzgojo, projektno delo ter odprti tip reševanja problemov.

V praktičnem delu, kjer je podrobno opisan potek nastajanja lutkovne predstave otrok, pa je zajeto vse od spoznavanja gledališča do končne lutkovne predstave otrok. S pomočjo sistematičnega dokumentiranja, dnevniškega zapisa, snemanja in fotografiranja lahko spremljamo nastajanje predstave ter ustvarjanje otrok.

KLJUČNE BESEDE: lutka, participacija, lutkovna predstava

ABSTRACT

The dissertation focuses on the participation of children in the making of a puppet show. The puppet is present in all aspects of the project in order to monitor the children, offer them support, motivate them and encourage the achievement of their final goal.

The theoretical part is divided into two main sections: the subjects of the first section are puppets and drama, and the second section covers the children's participation. In the section on puppets and drama, I summarize the child's development while playing with the puppet and the role of the educator. The second section focuses on participation, civic education, project work and the open type of problem solving.

In the practical part, there is a detailed description of the making of a puppet show. This part covers the entire process – from an introduction to theater to the final children's puppet show. With systematic documentation (photographs), we can observe how children produce new ideas as well as their creative process.

KEYWORDS: puppet, participation, puppet show

KAZALO

1. UVOD	2
I TEORETIČNI DEL	3
2. LUTKE	3
2.1 RAZVOJ LUTKE SKOZI ZGODOVINO.....	3
2.2 VRSTE LUTK, REKVIZITI, SCENA IN PREDSTAVA	4
2.2.1 Marioneta	4
2.2.2 Ročna lutka.....	4
2.2.3 Lutka na palici.....	5
2.2.4 Senčne lutke	5
2.2.5 Ploska lutka	5
2.2.6 Mimične lutke	6
2.2.7 Javajka.....	6
2.2.8 Predmeti in igrače.....	6
2.2.9 Telesne lutke	6
2.2.10 Različni deli telesa, ki jih lahko uporabimo kot lutke	7
2.2.11 Rekviziti, scena in predstava.....	8
2.3 KO LUTKE OŽIVIJO.....	9
2.4 VPLIV LUTKE NA OTROKA.....	9
2.4.1 Lutka vzdrami domišljijo	10
2.4.2 Razločevanje med resničnostjo in domišljijo	10
2.4.3 Lutka pomaga pri razvoju pozitivne samopodobe otroka	11
2.4.4 Socialni razvoj otroka s pomočjo lutkovnih dejavnosti	11
2.4.5 Nebesedna komunikacija z lutko spodbuja besedno izražanje.....	12
2.4.6 Dejavnosti z lutko spodbudijo ustvarjalnost	13
2.4.7 Spodbujanje inteligenc ob lutkovnih dejavnostih	13
2.5 VLOGA VZGOJITELJA PRI DELU Z LUTKAMI	13
2.6 METODE DELA Z LUTKO	16
2.7 KREATIVNA (LUTKOVNA) DRAMA V VRTCU	17
2.8 UMETNOST IN VZGOJNI PRISTOP REGGIO EMILIA.....	19
3. PARTICIPACIJA	21
3.1 PARTICIPACIJA IN NJENI ZAČETKI.....	21
3.2 AKTIVNO UČENJE IN DRŽAVLJANSKA VZGOJA	23
3.3 PARTICIPACIJA IN POSLUŠANJE KOT ETIKA IN ODNOS.....	24

3.4	KAKŠNE SO NEVARNOSTI IN DILEME PARTICIPACIJE	24
3.4.1	Nevarnosti	24
3.4.2	Dileme	25
3.5	PROJEKTNO DELO.....	27
3.6	ODPRTI TIP REŠEVANJA PROBLEMOV.....	30
II	EMPIRIČNI DEL.....	32
4.	OPREDELITEV PROBLEMA.....	32
5.	CILJI DIPLOMSKE NALOGE	32
6.	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	33
7.	RAZISKOVALNA METODA.....	33
7.1	MESEČNI NAČRT DELA	33
7.2	DEJAVNOST: SPOZNAVANJE GLEDALIŠČA.....	36
7.3	DEJAVNOST: SESTAVLJANJE ZGODBE S POMOČJO ČUTIL	42
7.4	DEJAVNOST: SPOZNAVANJE RAZLIČNIH VRST LUTK TER IZDELOVANJE LUTK	46
7.5	DEJAVNOST: IZDELOVANJE SCENE	51
7.6	DEJAVNOST: IZDELOVANJE VABIL, VSTOPNIC IN PLAKATOV	55
7.7	DEJAVNOST: POSKUSNI NASTOP IN UPORABA KARTIC KAKO	59
7.8	DEJAVNOST: KONČNI NASTOP.....	62
8.	UGOTOVITVE.....	65
9.	ZAKLJUČEK.....	66
10.	LITERATURA	67

KAZALO SLIK

Slika 1: Lutka škratka Pozabljivka	39
Slika 2: Kupovanje vstopnic	40
Slika 3: Vhod v dvorano.....	40
Slika 4: V dvorani	40
Slika 5: Izvedeli smo veliko novega	40
Slika 6: V garderobi	40
Slika 7: Imamo vsak svoje pokrivalo	41
Slika 8: Igra Potovanje v deželo Balalaj	41
Slika 9: Predklon občinstvu.....	41
Slika 10: Opazujemo peresa	45
Slika 11: Lebdenje peresa	45
Slika 12: Pihamo navidezna peresa	45
Slika 13: Naj "peresa" poletijo	45
Slika 15: Izdelovanje lutke na palici	49
Slika 14: Izdelovanje marionete	49
Slika 16: Lutki smo dodali lase	49
Slika 17: Izdelovanje senčne lutke	49
Slika 20: Igra z lutko	50
Slika 18: Žabica iz zgodbe	50
Slika 19: Lutkovni kotiček	50
Slika 21: Vsi imamo lutke	50
Slika 22: Kako smo si različni, kot naše lutke	50
Slika 23: Potovanje v deželo	50
Slika 24: Improvizirana predstava.....	51
Slika 25: Še ena predstava.....	51
Slika 26: Lutke lahko vidimo na platnu	51
Slika 27: Hišo iz sladkarij nalepimo na sceno.....	54
Slika 28: Še zadnji popravki.....	54
Slika 29: »Kako je narisano v načrtu?«.....	54
Slika 30: Po končani izdelavi, smo že igrali z lutkami	54
Slika 31: Z lutkami za sceno	55
Slika 32: Izdelovanje vstopnic	57
Slika 33: Ogledali smo si plakat.....	57
Slika 34: Lutkovna igra Zverjasec	58
Slika 35: Izdelovanje plakata	58
Slika 36: Plakat smo nalepili na hodnik, da bo viden	58
Slika 37: Kdo bo prvi pričel risati	58
Slika 38: Vsak ima svojo barvo flomastra	59
Slika 39: Naša skupna risba je zelo pisana.....	59
Slika 40: Lutka je pokazala svoje gibe.....	61
Slika 41: Uporaba kartic Kako	61
Slika 42: Improvizacija z lutkami	61
Slika 43: Vsak si je izbral svojo kartico	61

Slika 44: Nik iz zgodbe gre po cesti.....	62
Slika 45: Naša »dvorana«.....	64
Slika 46: Blagajničarka	64
Slika 47: Končni nastop	64

KAZALO TABEL

Tabela 1: Dejavnosti otrok in cilji.....	34

1. UVOD

Pomembno je, da otrok odraste v izpopolnjeno osebnost, ki je sposobna samostojnega odločanja ter reševanja težav. To lahko dosežemo z vnosom participacije v vzgojno-izobraževalno delo. Otrok sam najbolje ve, kaj njemu odgovarja, zato se ne moremo odrasli odločati namesto njega. Participacija nam da možnost, da otrok izdelava lutko, ki je popolnoma po njegovem okusu, ideja pa mu ni bila vsiljena. Tudi izdelave mu nihče ne vsiljuje, le okolje, ki mu ga pripravimo, ga spodbuja k temu.

S procesno-razvojnimi pristopi lutka spodbudi otroka k ustvarjalnosti in k reševanju nekaterih težav. Čeprav se tega ne zaveda, pa se pri reševanju težav tudi uči in izboljšuje svoje znanje. Lutka vpliva na kognitivno, emocionalno ter socialno področje otrokovega razvoja: otrok se s pomočjo lutke uči, ta ga osrečuje in ob reševanju problemov sodeluje s svojimi prijatelji v skupini. Tako pokrijemo glavna področja otrokovega razvoja.

Renfro (1982, v Korošec, 2002: 47) meni, da preprosta lutka v rokah vzgojitelja otroka spodbudi k lastni ustvarjalnosti. Otroci lahko preproste lutke izdelajo sami in jih uporabijo v svoji lastni predstavi. Videz lutke ni pomemben, bolj je pomembno, kaj otrok čuti do nje. Potrebna je le otrokova vera v lutko. V trenutku, ko otrok izgubi vero v lutko, ta izgubi svoj smisel. V razredu ali na polici lutka »umira« (Korošec, 2002).

Zato sem si v svoji diplomski nalogi zastavila cilj, da otroci s pomočjo participacije ustvarijo svojo lutkovno predstavo. Do končnega cilja pa jih vodi lutka s problemom, ki ji ga otroci pomagajo rešiti.

I TEORETIČNI DEL

2. LUTKE

2.1 RAZVOJ LUTKE SKOZI ZGODOVINO

Že davno v zgodovini so se ljudstva izražala z različnimi umetniškimi izraznimi sredstvi. Imeli so obrede, ki so predstavljali komunikacijo med ljudmi in energijo. Človek je svoj odnos in svoja čustva do sveta izražal z neverbalnimi in simbolnimi oblikami sporočanja, ki jih je izvajal s stiliziranimi gibi, glasom in vizualno pojavnostjo v kostumu, maski ali oblikovanem predmetu (Korošec, 2002). H. Reich (v Jurkowski, 1998: 22) meni, da se je gledališki duh utelesil v grški kulturi in predpostavlja, da je Grčija domovina lutk. V antiki so uporabljali lutke predvsem za razlago smrti, plodnosti in drugih pojavov. V srednjem veku je krščanska vera posegla v umetnost, s tem pa se je razvoj gledališča začasno ustavil. V tem času lutkarstvo ni obstajalo kot samostojno, temveč kot eno izmed predstavitvenih vrst. Kasneje v renesansi in baroku je lutkarstvo pripadalo »nižjim« oblikam zabave, saj so ga gledalci poznali le kot zabavo za množice in zanimivost, ki ni mela nič skupnega z resnično umetnostjo. Doba razsvetljenstva je bila zaznamovana z verskimi temami lutkovnega gledališča, ki se jih občinstvo še ni naveličalo. V obdobju romantike se je pojavilo popularno lutkovno gledališče, ki se je prepletalo z idejami romantičnega gibanja. Prvo stalno lutkovno gledališče je v Kölnu ustanovil C. Winters (1772-1862) leta 1802. V začetku dvajsetega stoletja so bili lutkarji ves čas na poti, saj so imeli na svojem sporedu le eno ali dve igri (Jurkowski, 1998).

O lutkah in lutkovni igri so pisali že Aristotel, Platon in Herodot. V svojih delih jih omenjata tudi Shakespeare in Cervantes. Haydn je za lutke pisal opere, prav tako Mozart, čigar opera »Bastiena in Bastien« je napisana prav za lutke. Tudi Goethe je napisal komedijo namenjeno lutkam. Vse to nam pove, kako daleč v zgodovino segajo lutke in kakšna je njihova vrednost (Ljubič, 1954).

2.2 VRSTE LUTK, REKVIZITI, SCENA IN PREDSTAVA

Svet lutk je otrokovo prvo srečanje z gledališčem (Golub, 2003). Majaron (2002: 62) meni, da sama lutkovna stilizacija pomaga ustvariti značaj lutke, zato je pomemben izbor materiala (prijeten/neprijeten), oblika (okroglo dojemajo drugače kot oglato), prav tako so zelo pomembne tudi barve (tople, hladne). Vsaka lutka ima svoje značilno gibanje in glas, ki ji dasta značaj (Majaron, 2000). S pomočjo še ne oblikovanih materialov otroke spodbudimo k kreativnosti pri izdelovanju lutk. Z izdelovanjem lutke otrok razvija ročne spretnosti, likovno občutljivost ter prepoznavanje in obdelovanje raznih materialov (kot so: papir, karton, plastika, les, razne vrste blaga, volna, usnje ...) (Majaron, 2000). Za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev na področju umetnosti, natančneje lutkovnega gledališča, v vrtcih lahko uporabljamo različne vrste lutk:

2.2.1 Marioneta

To lutkovno tehniko imajo otroci zelo radi, saj jo občutijo kot projekcijo odnosa odraslih do njih. Srečanje s takšno lutkovno tehniko jim je potrebno omogočiti, da si izboljšajo samopodobo (Majaron, 2006). Pri marioneti ima lutkar nadzor nad lutko, pogled nanjo pa je iz ptičje perspektive (Coffou, 2008). Marioneta visi na nitkah, te so pritrjene na lutkarski križ. Sestavljena je iz različnih materialov in mora imeti vse okončine in sklepe, kot da je živo bitje. Med igro mora biti lutka stabilna in umirjena (Golub, 2003). Igralec je pri igri z marioneto lahko viden ali pa stoji za paravanom. Drugače pa je tehnika igranja z marionetami precej zahtevna, saj mora biti lutkar spreten z obema rokama. S pomočjo kupljene marionete bo otrok spoznal svoj »mehanizem« gibanja, začutil bo pomen težišča v telesu in sam obvladal za animacijo pomembno fino motoriko in koordinacijo gibanja celega telesa (npr. pri hoji ob marioneti). Hkrati pa izdelava preproste marionete na eni do treh niti ni prezahtevna niti za vrtčevske otroke v drugem starostnem obdobju, torej od tretjega do šestega leta starosti (Majaron, 2006).

2.2.2 Ročna lutka

Pojavila se je že v 17. stoletju in je še danes zelo pomembna za domišljijско in ustvarjalno igro. Glavo po navadi izdelamo iz penaste gume, nato dodamo lase iz volne. Za oči, nos in usta pa lahko uporabimo gumbe (Golub, 2003). Ročno lutko natakemo na roko tako, da pride kazalec v odprtino v vratu lutke, palec in mezinec (namesto mezinca tudi sredinec) pa v odprtini za roki. Roka da lutki različne možnosti: upogib v zapestju (lutka se predkloni), upogib kazalca (lutka skloni glavo), gibanje obeh prstov (lutka premika roke) ter sukanje

podlahti (lutki omogoči guganje in obračanje) (Ljubič, 1954). Za lepo animacijo je ta vrsta lutke vsekakor najzahtevnejša. Za otroka je najbolj zahtevna naloga ta, da z dvema lutkama naenkrat (na vsaki roki eno) zaigra krajši dialog. Ročna lutka nikoli ne sme biti večja od otroške roke, ker je s tem animacija lutke otežena oz. onemogočena (Majaron, 2006).

2.2.3 Lutka na palici

Iz vsakega predmeta ali figure, ki jo nataknemo na palico ali lesen količek, lahko nastane lutka na palici, s katero lahko odlično in enostavno animiramo (Varl, 1995). To lutko lahko izdelamo na zelo preprost način (Golub, 2003). Najpomembnejši del lutke je glava, ki je največkrat okrogla ali jajčaste oblike. Na glavo lutke pritrdimo oči, ki so pri lutkah najpomembnejše čutilo, s katerim vzpostavljamo komunikacijo. Pri stiliziranih lutkah lahko dodamo nos, vendar to ni nujno potrebno. Glede na to, kako visoko na sceni oz. paravanu z lutko igramo, je vodilo lahko daljše ali krajše. Lutke na palici imajo lahko tudi roke. Lahko izdelamo več različnih lutk na palici: lutke na palici brez dodatnih vodil (kuhalnica), lutke na palici z živo roko (naša roka predstavlja roko lutke), lutke na palici z vodili (eno roko ali obe roki animiramo), lutke na dveh palicah (na eno palico je pritrjena glava, na drugo pa telo lutke – živalski liki, ki hodijo po vseh štirih nogah) (Varl, 1995).

2.2.4 Senčne lutke

Najstarejše senčne lutke prihajajo iz Indonezije (Golub, 2003). Te lutke so manjše, zato jih lahko preprosto izrežemo iz tršega papirja ali lepenke. Prosojne barvne lutke lahko izdelamo iz žice in celofana, ali pa jih na folijo narišemo z alkoholnimi flomastri oz. transparentnimi barvami (Majaron, 2006). Potrebno je, da so robovi izdelani čim bolj natančno. Lutka ima lahko tudi gibljive okončine (Golub, 2003). Pri izdelavi so potrebna znanja fine motorike, pri animaciji pa občutek za prostor, saj se senca z oddaljevanjem od platna povečuje in tako nastanejo nova velikostna razmerja (Majaron, 2006). Potrebno je tudi paziti, da se lutka preveč ne vrti ali obrača (Golub, 2003). Sam princip predstave je zelo preprost: med igralce ter gledalce postavimo prosojen zaslon, za katerim se lutkar rokuje z neprozorno lutko, za vsem tem pa je luč, ki daje senčno sliko na zaslon. Sprva lahko začnemo le s senco celega otrokovega telesa in se z njo igramo na več različnih načinov (Majaron, 2006).

2.2.5 Ploska lutka

Pri tej vrsti lutk je potrebno zavedanje o dvodimenzionalnosti; to moramo upoštevati tako pri izdelovanju, kot tudi kasneje pri igranju (Golub, 2003). Otroku s pomočjo ploske lutke zaznava orientacijo v prostoru in spozna pojma spredaj in zadaj (Majaron, 2000). Izdelava ploske lutke je preprosta. Lutko narišemo na lepenko, papir ali vezno ploščo in jo nato izrežemo. Lahko ji

naredimo gibljive okončine, ali pa je negibna. Igralec jo vodi na palici, a mora paziti, da se lutka ne bo preveč vrtela in obračala (Golub, 2003).

2.2.6 Mimične lutke

Lahko je narejena iz nogavice, večje vrečke ali ovojnice. Največkrat gibanje palca predstavlja spodnjo čeljust lutke, ostali štirje prsti pa so njen gobec (Majaron, 2006). Lutki damo predvsem mimiko obraza (Golub, 2003). Tu gre za drugačno vrsto uporabe mišic, ta tehnika razvija obvladovanje zapestja in komolca v vseh smereh (Majaron, 2006). Te lutke so primerne za spodbujanje otrokovega govora, saj z odpiranjem ust posnemajo in poudarijo otrokovo izgovarjavo (Majaron, 2000).

2.2.7 Javajka

K nam so prišle iz otoka Java; njihov izvor jim torej daje ime. Za izdelavo so bolj zahtevne (Golub, 2003). S pomočjo treh palic jih vodimo od spodaj navzgor. Srednja palica pri javajki predstavlja telo lutke z glavo, stranski dve pa predstavljata roki (Trefalt, 1993). Glavo drži in obrača podaljšan vrat, ki se premika s posebno napravo, ki ji pravimo pištola. Javajka nima nog, ima le ohlapna oblačila. Narejena je iz lahkih materialov, saj je animacija za lutkarja zelo naporna (Golub, 2003).

2.2.8 Predmeti in igrače

Lutka je lahko: preprosta igrača, plastična embalaža, kamen, brisača, škarje, zobna ščetka, smetišnica, metla ipd. Vse te stvari lahko uporabimo v raznih zabavnih dialogih. Med animacijo predmeta ali igrače moramo paziti, da ne prevladuje roka, ki jo animira. Predmetom lahko dodamo tudi lase, oči, nos in usta, lahko pa jih pustimo v naravni obliki (Golub, 2003).

2.2.9 Telesne lutke

Telesna lutka je narejena iz odpadnega papirja ali večje papirnate vrečke v velikosti otroka. Lahko jo kombiniramo s tkanino oz. starimi oblačili. Obesimo jo okoli vratu, njene roke in noge so pritrjene na otrokove in otrok s svojimi nogami in rokami animira okončine lutke. Na hrbtno stran lutke lahko pritrdimo še držalo, s katerim jo otrok lažje animira. Posebnosti telesne lutke so: obrazna mimika (obraz je delno viden, s tem lahko otrok izraža občutke in razpoloženje), predstavlja »ščit« (lutka je v velikosti otroka, tako da se lahko za njo varno skrije in s tem postane veliko bolj sproščen), gibanje lutke (je odvisno od otrokovega telesa, kar spodbuja eksperimentiranje z različnimi načini verbalne komunikacije), lahko je obris otrokovega telesa (pri risanju gre za sodelovanje, kar pomaga pri socializaciji, otrok lahko vidi sebe, se obleče, kot se sam želi) (Korošec, 2002).

2.2.10 Različni deli telesa, ki jih lahko uporabimo kot lutke

Ljudje sami in naša telesa so prve lutke, s katerimi se srečamo. Prvi deli telesa, ki jih ljudje v otroštvu opazimo, so naše roke in prsti. Otrok že v zibelki opazuje svoje roke in z zanimanjem premika prste (Sitar, 2001). Naši prsti lahko naredijo najpreprostejše predstave, te pa lahko izvajamo posamično, v paru ali skupini (Korošec, 2002). Lahko preprosto narišemo obraz na prst ali pa izdelamo čisto majcene lutke, ki jih nataknemo na prst (Sitar, 2001). Premike in gibe prstov že lahko smatramo kot animacijo (Sitar, 2001). Urimo se lahko v simetričnem ter vzporednem gibanju prstov (Korošec, 2002). Malce bolj zahtevno je obvladati vsak prst posebej ali to celo početi na obeh rokah.

Z eno ali obema rokama lahko zaigramo improvizirano predstavo. Na roko narišemo dve piki za oči, nos in usta in lutka je že tu. Lahko med prste dodamo še kakšen predmet, kot so npr. kroglice, ki pomenijo oči in tako nastane povsem nova oseba. Pri tem se bodo razgibali predvsem sklepi v zapestju, komolcu in ramenih.

Tudi komolec nam lahko služi kot lutka. Nanj narišemo le obraz in že imamo novega prijatelja. Enako lahko uporabimo tudi ramo.

Lutke narisane na kolenu krepijo občutek za ravnotežje ter posebne obrate noge s premiki v kolkih, kolenih in gležnjih.

Lutke narisane na stopalu izhajajo iz japonske lutkovne tradicije. Ta lutka nastane tako, da na stopalo damo nogavičko za pokrivalo in narišemo obraz. Obraz lahko narišemo na copate, čevlje ali kar na boso nogo. Najboljša animacija je obraz, narisana na boso nogo. Lutke na stopalu prav tako krepijo občutek za ravnotežje, a so bolj zahtevne kot lutke na kolenih, saj so povezane z ustrezno lego celotnega telesa, pri animaciji pa lahko sodelujejo tudi animatorjeve roke, kar zahteva še bolj gibčno telo.

Na trebuhu narisane lutke izhajajo iz tradicionalnega ljudskega gledališča. Pri animaciji te lutke je potrebno obvladati trebušne mišice ter gibanje v kolkih, križu in pasu.

Vse lutke narisane na telo lahko zamenjamo tudi z masko, ki jo fiksiramo nekje na telesu in jo animiramo (Majaron, 2006).

Ni pomembno, kakšne so lutke, ki jih uporabljamo, čeprav otroci različno doživljajo posamezne tehnike. Ročna lutka je lahko animatorjev partner ali celo njegov nadrejeni, saj je običajno nad njim. Igrača, ki jo vzgojitelj animira na mizi pred seboj, kar kliče po animatorjevi pomoči, zaščiti, sodelovanju. Marioneta je projekcija otrokovega doživljanja

sveta in je odvisna od animatorja, senčna lutka pa deluje kot nekaj pravljичnega, izmišljenega. (Majaron, 2002).

2.2.11 Rekviziti, scena in predstava

Za vsako predstavo je potrebna tudi priprava določenih rekvizitov, kot so stojala, kulise, lutke in svetila (dobro je, da svetloba prihaja z obeh strani na sceno, saj tako pride do plastičnosti). Pomembno je tudi sodelovanje pri nastajanju predstave. Zbrati je potrebno materiale, rezati, lepiti, vse to pa naredi lepoto ustvarjalnega dela v lutkarstvu. Pri tem je tudi prostor za sodelovanje s starši (Coffou, 2008).

Mladi gledalci pri ogledu lutkovno predstavo doživljajo bolj emocionalno kot razumsko. Čeprav je lahko reakcija mladega gledalca nenavadna ali popolnoma nepričakovana, daje občutek, da se ga predstava tiče.

Za otroka je lahko obisk lutkovne predstave posebno doživetje in vznemirjenje. Velikokrat pa zaradi finančnih zmožnosti izobraževalne ustanove ogled lutkovne predstave v pravem gledališču ni mogoč. Posledično se predstava zaigra v šolski telovadnici ali avli, kar ne da istega učinka kot lutkovno gledališče.

Včasih se lahko zgodi, da se otroku med ogledom lutkovne predstave zdita vsebina in tema prelahki in lutkovno gledališče zasovraži; ali pa ravno nasprotno, da je tema prezahtevna in se otrok začne zabavati drugače in pogledovati naokrog (Majaron, 2006). V eni predstavi so lahko prisotne različne vrste lutkovnih tehnik; nikjer ni zapisanega pravila, kako pripraviti lutkovno predstavo (Trefalt, 1993). Lutkovno tehniko izbiramo na podlagi sporočila zgodbe, značaja lutke in glede na to, kaj lutka v predstavi dela.

Scena, pripravljena za lutkovno predstavo, zahteva večjo variabilnost kot pri dramski igri. Potrebno se je zavedati, da ima scena t.i. dvojno funkcijo: na eni strani obdaja lutko, na drugi pa zakriva lutkarja (Trefalt, 1993). Scena mora biti iz nevsiljivih oz. nevtralnih barv, a v harmoniji z lutko, tako da lutke pridejo do izraza, drugače jih sama scena zasenči (Coffou, 2008). Tako kot v vsakodnevnem življenju ima tudi v lutkovnem gledališču vsaka barva določen pomen. Prav tako so pomembni tudi materiali in oblike, ki jih uporabimo pri ustvarjanju scene (Trefalt, 1993). Ustvarjalnost otrok stremlji k domišljjski igri, zato ne potrebujejo vrhunsko izdelane scene. Otroci se znajdejo sami; npr. z mizami, stoli ali preprostimi predmeti, ki bodo simbolizirali hišo, drevo, avto ali podobno. K ustvarjanju prizora lahko otroke motiviramo in spodbudimo že z enim samim predmetom.

Predstava je komunikacija, sproščanje, javno izražanje (lastnega) mnenja, cilj pa je skozi animiran lik predstaviti svoje individualne sposobnosti (Majaron, 2006).

2.3 KO LUTKE OŽIVIJO

Glavna značilnost lutke je, da mora premagati nepremično stanje in se uvrstiti med predmete, ki jih premika človeška sila. V takšnem primeru lutkar posodi energijo lutki, da ta lahko odigra vlogo v odorskem prostoru (Jurkowski, 1998). Na vprašanje o duši lutke lahko odgovorimo, da gre za vzajemen odnos med lutkarjem in lutko. Tudi lutka zagotavlja živost animatorju, ki jo vodi. Z njo je v dejavnem odnosu. Animator ni le oseba, ki bi lutki podarjala dušo, temveč tudi prejemnik tistega, kar mu lutka vrača. V ta vzajemen odnos pa je vključen tudi gledalec. Lutka in animator lahko drug ob drugem popolno bivata, njune vloge so vnaprej jasno določene. Stik (dotik) z lutko v animatorju vzbuja kreativno voljo (Omerzu, 2010).

Animacija pomembno prispeva k otrokovi samopodobi. S tem, ko animira lutke, se njegovo gibanje izboljšuje in otrok preide k vse večji kontroli nad svojim telesom, prične obvladati svoje telo, ta pa mu služi kot instrument. Z animacijo si otrok izboljšuje tudi občutek za prostor, saj mora spremeniti zorni kot gledanja (»Kaj gleda lutka?«). S samo animacijo in občutkom za gibanje otrok preide iz egocentrične faze v socialno fazo razvoja (Majaron, 2006).

Lutkovno gledališče se močno razlikuje od gledališča z igralci. Lutka je otroku ščit, preko katerega z občinstvom komunicira indirektno. S tem, ko animira lutko, postane lutka pomembnejša kot on sam in otrok se mora odpovedati lastnemu egu. Lutka je v veliko pomoč otroku, ki nima samozavesti, saj se za njo lahko skriva, prav tako pa pomaga tudi otroku, ki je egocentrično naravnan, saj se mora lutki podrediti (Korošec, 2002).

2.4 VPLIV LUTKE NA OTROKA

Lutka s svojo čarobnostjo spremeni klasično vzgojno-izobraževalno ustanovo v humano, socialno okolje, ki pusti pečat tako vzgojiteljem, kot tudi otrokom in njihovim družinam (Gobec, 2000). To malo »bitje« s svojim videzom, gibanjem in glasom pritegne otroke, da ga poslušajo, se želijo z njim igrati in ga ustvariti (Korošec, 2006). Odrasli težko verjamejo v lutko, saj je preveč preprosta in enostavna, otrokom pa za to nič ni mar, zato verjamejo vsaki

njeni besedi, ji sledijo, nudijo pomoč in jo poslušajo in upoštevajo (Majaron, 2000). S tem, ko otroci izdelujejo lutke, razvijajo več različnih spretnosti. Vzgojitelj mora v vzgojno-izobraževalno delo vključiti čim več preprostih vrst lutk. S tem, ko otrok izdeluje preprosto lutko, dosega več različnih ciljev, ki so pomembni za njegov razvoj. Lutka ima posebno moč, s katero otroka motivira k izvajanju dejavnosti, s katerimi urijo različne spretnosti. S pomočjo lutke otrok lahko izraža čustva in razvija simbolno in divergentno mišljenje (Korošec, 2006). Lutka, ki predstavlja dobro motivacijsko sredstvo, spodbuja otrokov čustveni in socialni potencial ter razvija predpostavke za opazovanje stvari z različnih zornih kotov, kar je bistveno za otrokovo tolerantnost, fleksibilnost, inovativnost, inteligenco in sposobnost empatije (Gobec, 2000). Pomemben in spodbuden del učenja na drugih področjih kurikulumu so umetniške dejavnosti (Bahovec e tal., 1999).

2.4.1 Lutka vzdrami domišljijo

Domišljija je ena izmed pomembnejših zmožnosti današnjega življenja, ki otroku da možnost, da preide v namišljen svet (Korošec, 2006). Uporabiti domišljijo pomeni videti v stvareh več, kot je le njihova funkcija (Majaron, 2000). Umetnost otroku daje celovitost doživljanja in ustvarjanja, kar je pomembno za njegov razvoj in duševno zdravje (Bahovec e tal., 1999). Lutkovne dejavnosti so ene izmed glavnih dejavnosti, ki spodbudijo otroka k razvoju kreativnosti in domišljije. S tem, ko je otrok vključen v te dejavnosti, mu damo možnost lastnega ustvarjalnega razmišljanja, kar je pomembno za nadaljnje življenje (Korošec, 2006). Ko ima otrok pri delu svobodo, se od njega pričakuje, da bo neposreden, drugačen in izviren, prav takšne oblike umetnosti pa gojimo in cenimo pri otrocih (Bahovec e tal., 1999). S pomočjo domišljije otrok pridobiva sposobnosti predstavljanja, kar je pomembno za vsa področja vzgojno-izobraževalnega dela. Pri lutkovni dejavnosti otroku ponudimo manj realistične predmete, s tem pa dosežemo, da bo v večji meri v dejavnost vključeval kreativnost in domišljijo (Korošec, 2006).

2.4.2 Razločevanje med resničnostjo in domišljijo

V igro z lutko otroci vpletajo situacije, ki so jih doživeli v realnem svetu in jih povezujejo z domišljijo. Skozi lutkovne igre otrok lahko izraža notranje konflikte. S pomočjo lutke lahko uresniči vse svoje fantazijske želje in nadzira zmešnjavo o realnem svetu, ki tiči v njegovi notranjosti (Korošec, 2006).

»Po teoriji simbolne igre otrok natančno loči, kdaj je situacija domišljajska in kdaj realna in ni bojazni za mešanje dejstev s fantazijo.« (Korošec, 2006: 114) »Strah odraslih, da bo otrok

ostal vkljenjen v svetu domišljije, je torej odveč. Ravno skozi domišljijsko igro prepoznava omejitve, ki jih preden postavljaja zunanja realnost.« (Korošec, 2006: 114)

2.4.3 Lutka pomaga pri razvoju pozitivne samopodobe otroka

Pri umetnosti je pomembno, da vzgojitelj upošteva razvojne zakonitosti in značilnosti otroka, ki se pri posamezniku odražajo na individualen način (Bahovec e tal., 1999). S tem, ko otrok izdelava lutko, prispeva nekaj k skupini, zato se počuti pomembnega in s ponosom pokaže svoj unikatni izdelek. Otrok lutko izdelava po svojih željah in merilih, odrasli mu le nudimo pomoč, če je ta potrebna (Korošec, 2006). Nikoli ne smemo ocenjevati, komentirati ali grajati otrokovega dela, prav tako ni primerno pretirano hvaljenje (Bahovec e tal., 1999). Vzgojitelj naj izdelano lutko vedno pohvali, saj s tem močno vpliva na otrokovo samopodobo. Pri otrokovi izdelavi lutke ne smemo pričakovati popolnosti, zato moramo pohvaliti vsako lutko, ne glede na njen videz (Korošec, 2006). Ne smemo posegati v naravni tok otrokovega razvoja s prezahtevnimi nalogami, saj s tem zatiramo otrokovo samopodobo (Bahovec e tal., 1999). Vzgojitelj se mora zavedati, da pri izdelavi lutke ni pomemben končni cilj, pomembnejši je sam proces. Z izdelovanjem lutke vplivamo na več vzgojno-izobraževalnih ciljev. Z animacijo lutke in z vedno bolj suverenim gibanjem si otrok izboljšuje samopodobo. Zadržani otroci težko komunicirajo z odraslo osebo; pri tem jim lahko pomaga lutka, ki predstavlja »ščit« (Korošec, 2006). Lutka je lahko pomemben nadomestni objekt, ko se otrok vključuje v novo okolje in se loči od staršev.

Lutka, ki jo ima otrok v rokah, predstavlja neko drugo osebo. Ta oseba se lahko zmoti in otrok zato ne bo nosil nobenih posledic. S pomočjo lutke prične komunicirati tudi otrok, ki ima morebitno govorno napako oz. otrok, ki je bolj zadržan (Majaron, 2002).

2.4.4 Socialni razvoj otroka s pomočjo lutkovnih dejavnosti

Pri izvajanju lutkovnih dejavnosti v vrtcu dajemo velik poudarek na sodelovanju med otroki v majhnih skupinah (Korošec, 2002). Prijazno vzdušje medsebojnega zaupanja otroka spodbudi k odprtosti in želji po izražanju (Bahovec e tal., 1999). V skupini je potrebno veliko sodelovanja, skupnega dogovarjanja, spoštovanja vsakega posameznika in upoštevanja čustev in reakcij drugih, da je na koncu lutkovna predstava uspešna. Zelo pomembno je, da otrok zna poslušati, razumeti, sprejeti in upoštevati ideje drugih. Včasih lahko pride do frustracije, če otrok ne more sprejeti idej nekoga drugega. Vendar se prav pri oblikovanju skupne predstave ta frustracija lahko premaga. Ob igri z lutko pa otrok razvija socialne spretnosti, rešuje manjše

konflikte, se uči komunicirati, razvija solidarnost ter dopušča socialne in druge razlike, saj vsi želijo doseči isti cilj (Majaron, 2002).

Igra z lutko močno vpliva tudi na razvoj empatije, ki nam omogoča, da razumemo nekoga drugega in opazujemo svet z njegovimi očmi. Postavimo se v njegov položaj in skušamo razumeti situacijo z njegovega vidika (Korošec, 2002). Takšne predstave so pomembne pri zaznavanju zamišljenega in predstavljanju umetniškega dela (Bahovec e tal., 1999). Empatija, ki je pomembna za vse umetniške dejavnosti, je prisotna v igri, kjer se mora otrok »postaviti v kožo« nekoga drugega (Korošec, 2006). Mlajši otroci se veliko lažje kot starejši podredijo lutki in se postavijo v njeno kožo (Majaron, 2002).

Lutka je primerna tudi za otroke, ki imajo predsodke ob dotikih; omogoča jim, da dotik postane povsem spontan del zaznave (Majaron, 2000). Od otroka se v današnjem svetu pričakuje, da zna obvladovati čustva, kot so strah, jeza in negotovost. To povzroči, da je otrok velikokrat zmeden, saj ne ve, kako pokazati ta čustva. Ravno lutka da otroku možnost, da vsa ta močna čustva izrazi na sprejemljiv, okolici prijazen način. Lutka mu da možnost, da ta čustva izgubijo svoj energetski naboj (Majaron, 2002).

2.4.5 Nebesedna komunikacija z lutko spodbuja besedno izražanje

Današnji svet temelji na besedah, kar otroku velikokrat predstavlja težavo. Le malokrat poudarjamo neverbalno komunikacijo, ki pa je temelj izraznih sredstev v umetniškem jeziku (Korošec, 2002). Otroku je potrebno omogočiti, da s pomočjo umetnosti izrazi svoj intimen odnos do sveta in komunicira z okoljem spontano, brez kakršne koli omejitve (Bahovec e tal., 1999). Nebesedno izražanje z lutko otroke, ki imajo težave pri vključitvi v komunikacijo, spodbudi, da pričnejo komunicirati. S pomočjo lutke otrok izraža svoje mnenje do sveta in okolice, ki ga obdaja (Majaron, 2000). Pri izdelovanju lutke ni potrebno, da se otrok na kakršenkoli način govorno izraža, kasneje pri spontani igri z lutko pa otrok nevede začne komunicirati tudi z besedami. S tem se izboljša tudi otrokovo govorno izražanje, saj prične eksperimentirati z besedami in glasovi in razumeti zapletenejšše besede in pojme (Majaron, 2002). Nebesedna komunikacija, ki jo otrok razvije s pomočjo umetnosti, je pomembna predvsem v obdobju, ko ima otrok skopo besedišče, vsebine pa težko ubesedi (Bahovec e tal., 1999). Lutka je tudi dobro terapevtsko sredstvo pri individualnem delu z otroki, ki imajo govorno napako. Spontana igra z lutko otroke spodbudi k ustvarjanju zgodb in razvijanju besedne kreativnosti. Lutka daje otroku možnost, da se z gibi izraža in pove tisto, česar z

besedami ne more; s tem lutka postane drugačno sredstvo izražanja. S pomočjo lutke tudi vzgojitelj veliko lažje vzpostavlja stik z otroki v skupini (Korošec, 2002).

2.4.6 Dejavnosti z lutko spodbudijo ustvarjalnost

Za ustvarjalnost lahko rečemo, da je drugačno, svobodno, drzno, nenavadno mišljenje, ki zajema: *intelektualna prvina, motivacijska prvina in emocionalna prvina*. Te prvine obstajajo v interakciji pri vzgojno-izobraževalnem procesu in vplivajo na mišljenje otroka in njegove ustvarjalne dosežke (Korošec, 2006). Otroek estetsko doživljanje v umetnosti izrazi tako, da predstavi svoja najbolj skrita počutja in čustvene vsebine (Bahovec et al., 1999).

2.4.7 Spodbujanje inteligenc ob lutkovnih dejavnostih

Pri lutkovnih dejavnostih otroci razvijajo več različnih inteligenc, ki jih je opredelil Gardner (1993, v Korošec, 2006). Ena od teh je jezikovna inteligenca, ki jo otrok razvija ob komuniciranju s prijatelji ali lutko. Med igro z lutko lahko zasledimo pojme, za katere včasih dvomimo, da jih razume (Majaron, 2002).

Pri spretni animaciji lutke otrok razvija telesno-gibalno inteligenco. Vse dejavnosti otrok temeljijo na razvijanju več kot ene inteligence. Gardner (1993, v Korošec, 2006) je mnenja, da lahko otrok vseh sedem inteligenc (jezikovna, logično-matematična, glasbena, telesno-gibalna, prostorska, medosebna in interpersonalna) razvije do precej visoke ravni (Korošec, 2006).

2.5 VLOGA VZGOJITELJA PRI DELU Z LUTKAMI

Tako kot profesionalni lutkar naj bi tudi vzgojitelj verjel v moč lutke, kajti lahko mu je v veliko pomoč pri posredovanju vzgojno-izobraževalnih vsebin. Vzgojitelj mora med animacijo s pogledom stalno spremljati lutko, drugače le ta »umre«. Prav tako je spremljanje s pogledom pomembno pri lutkovni igri, ko je animator skrit za paravanom. Pri doslednem spremljanju lutke s pogledom je mogoče tudi nadzirati gibe, ki so pomembni ob jedrnatih replikah in reakcije, na katere se mora odzvati (Majaron, 2002).

Vzgojitelj predstavlja avtoriteto. Vzpostavitev odnosa z vzgojiteljem je za otroka lahko stresno in neprijetno. To se dogaja zaradi otrokovega strahu pred odraslim, zato z negotovostjo vzpostavlja komunikacijo. Vsi pa si želimo, da bi otrok na čim manj stresen način sprejemal okolje, v katerem živi in sporoča svoj odnos do njega. Vzgojitelj se s

pomočjo lutke otroku lahko približa in pridobi njegovo zaupanje. Otroci gledajo na vzgojitelja kot na osebo, ki prinaša v igralnico veselje, zadovoljstvo in vznemirjenje. Vzgojitelja sprejmejo za svojega, z njim lahko iskreno delijo žalost in veselje, pri tem pa se nemoteno vzpostavijo pogoji za uspešno vzpostavljanje medsebojne komunikacije (Korošec, 2002).

Eden izmed načinov dela z lutko je ta, ki sem ga sama uporabila v vrtcu: reševanje problema lutke oz. uresničitev njene želje. Lutka otroke spodbudi k reševanju njenega problema, učenje pa tako postane zanimivejše, saj vse poteka indirektno. Bolj odmaknjena je zgodba lutke od tematike spoznavanja okolja in vzgojnih ciljev, globlje in močnejše je otrokovo mišljenje. Otroci sodelujejo in so dejavni zaradi notranje motivacije, ne zato, ker bi bilo tako napisano v kurikulumu (Gobec, 2000).

Lutka lahko otroka pohvali ali ga opozori na napako, lahko pa mu preprosto prisluhne ob stiski ali veselju. Lutka je avtoriteta, ki si jo je otrok sam izbral, zato bo njeno stališče veliko lažje sprejel kot stališče vzgojitelja (Majaron, 2002). Lutka je lahko eden izmed učencev z enakimi težavami, strahovi in enako željo po igri. Čeprav lutka oživi šele v rokah vzgojitelja, otroci verjamejo, da je to čisto nova oseba. Tej osebi lahko popolnoma zaupajo in so mnjenja, da za skrivnost, ki jo delijo z lutko, vzgojiteljica ne ve. Mnogokrat nam je lutka v veliko pomoč pri motiviranju otrok, saj ji otroci zaupajo. Potrebno je verjeti in izkoristiti neposredno otroško igro, kjer pa nam je v veliko pomoč prav lutka in kreativna gledališka igra (Korošec, 2002). Prav tako se tudi vzgojitelj ob lutki sprosti in začuti sproščeno vzdušje v skupini, kar pripomore k lažjemu delu (Korošec, 2006).

Z lutko se otrok sreča že v predšolskem obdobju. Vzgojitelj lahko lutko uporablja kot pomočnico pri svojem vzgojno-izobraževalnem delu. Lutka zna urejati nesporazume, otrok ji zaupa svoje težave, skozi njo pa vzpostavlja tudi simbolično komunikacijo z okoljem, saj je neposredna preveč stresna in zahteva obvladanje besedišča. Vzgojitelj lahko s pomočjo preproste lutke otroke spodbudi k ustvarjalnosti. Tako pride do pravih kreativnih izdelkov, ki močno utrdijo otrokovo samopodobo. V predšolski dobi vzgojitelj usmerja otroka k ustvarjalni igri z lutkovnimi elementi (Majaron, 2002).

Pri ustvarjanju lastne lutke je otrokov cilj, da lutko oživi v komunikaciji s seboj, s prijatelji ali z drugo lutko. Naloga vzgojitelja je, da to iniciativo podpre že s tem, da jo opazi, če je potrebno, pa tudi nevsiljivo pomaga z vprašanji. S tem se od pedagoga zahteva široko poznavanje oblikovnega postopka, primerne otrokovim sposobnostim in psihologije, saj bo ocenil, koga bo delo z lutkami sprostilo, kdo pa se bo moral delno podrediti skupnemu ustvarjanju. S pomočjo izdelovanja in uporabe lutk vzgojitelj odkriva otrokove talente in

ustvarjalne potenciale, spodbuja pa tudi usvajanje novih vsebin ter zlasti socializacijo (Majaron, 2002).

Lutka je zelo dobro motivacijsko sredstvo za bogatenje otrokovega čustvenega in socialnega potenciala, saj terja, da se otrok vživi v njeno situacijo in način življenja. Vse bolj pa se uveljavlja tudi kot sredstvo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev. Z lutko dosegamo te cilje, hkrati pa vplivamo tudi na socialni in čustveni razvoj otrok. Edine zahteve, ki jih potrebujemo za ustvarjanje lutk ter lutkovne predstave, so čas, prostor in navdušen, dobro pripravljen vzgojitelj (Korošec, 2002). Prav tako je pomembno, da se vzgojitelj vključuje in spodbuja samo dejavnost, saj s tem pomaga širiti otrokovo obzorje in vpliva na pozitiven razvoj. Vključuje se lahko na različne načine: z zahtevnejšimi detajli ali dodajanjem oseb. S tem pa je otrok deležen vzgojiteljeve pozornosti, kar pozitivno vpliva nanj (Geršak in Korošec, 2011).

Prednosti, ki jih igra z lutko kot metoda dela v skupini prinese vzgojitelju (Korošec, 2006):

- **Vzgojitelju omogoča lažje razumevanje otroka in njegovega vedenja.** Čustva in misli otroci sporočajo skozi lutko, kar vzgojitelju omogoča lažje spoznavanje in razumevanje otroka, to pa posledično olajša in spodbudi otrokov razvoj, samopodobo in kreativnost.
- **Otroci vzgojitelja doživijo v drugi luči.** Z lutko v roki se vzgojitelj otrokom približa, z nekaterimi lahko celo popolnoma spremeni odnos. Vzgojitelj predstavlja neko avtoriteto, do katere ima otrok distanco, a z lutko v roki lahko vzgojitelj postane pravljicar, ki prinaša v skupino veselje.
- **Poveča se vzgojiteljeva kreativnost.** Morda se lahko na začetku pojavi zagata pri vzgojitelju, a s kontinuirano uporabo lutk z otroki bo tudi v sebi odkril skrite talente in veselje umetnika oblikovalca in ustvarjalca predstav.
- **Z lutko lahko dosežemo alternativne učne izkušnje.** Vsi vemo, da je nujno upoštevati vse plati otrokovega razvoja: kognitivni, socialni, emocionalni in fizični vidik. Lutko z lahkoto vključimo na vsa štiri področja otrokovega razvoja, hkrati pa dosežemo tudi zadovoljstvo, ki ga obudimo ob izkušnjah, ki jih prinese igra z lutko.
- **Zabavno in prijetno vzdušje.** Pomembno je, da v skupini ohranjamo prijetno vzdušje, kljub temu da stremimo h kognitivnim ciljem.

Projekti z lutko vzgojitelju pomenijo rast osebnosti in pridobivanje novega znanja na področju vzgojno-izobraževalnega dela, kar pomeni, da hkrati zori kot umetnik in raziskovalec (Gobec, 2000).

Da bi vzgojitelj spodbudil igro z lutko v skupini, lahko pripravi lutkovni kotiček, v katerem so lahko različne lutke: vse od industrijskih do preprostih lutk. Pomembno je, da so v takšnem

kotičku prisotne lutke, ki simbolizirajo tako dobre kot slabe subjekte. V kotičku naj bodo tudi različni nestrukturirani materiali, ki otroka spodbudijo k izdelavi svoje lastne lutke (Geršak in Korošec 2011).

2.6 METODE DELA Z LUTKO

N. Renfro in T. Hunt (1982, v Korošec, 2006) sta izpostavili več različnih tehnik z lutko, ki se odvijajo v razredu. To so:

- **Spontana igra z lutko** je oblika simbolne igre, ki se dogaja brez posredovanja odrasle osebe. Otrok se sam svobodno pogovarja z lutko ali z več lutkami hkrati. Lahko sta v komunikacijo z lutkami v rokah vključena tudi dva otroka ali več.
- **Priprava prizorov z lutko** je metoda, ki jo vodi odrasla oseba. Otroke spodbudi k pripravi prizorov z lutko na osnovi različnih tematskih sklopov. Igra je svobodna in improvizirana.
- **Pripovedovanje z lutko** je tehnika, kjer odrasla oseba pripoveduje določeno zgodbo, poezijo ... S pomočjo lutke lahko animator kreativno predstavi določeno literarno zvrst, saj otroke prebudi z magičnostjo lutke.
- **Pogovarjanje skozi lutko** je pomembno za otrokov emocionalni in socialni razvoj, saj ima otrok predsodke in se odrasli osebi težko zaupa. Ko se izraža z lutko, ne gre za direktno komunikacijo in je zato pri tem veliko bolj sproščen. Otrok odgovornost preloži na lutko, čeprav besede izgovarja on sam. Če ima lutko v rokah vzgojitelj, pa otrok pozabi, da komunicira z odraslo osebo.
- **Učenje in poučevanje z lutko** je možnost za doseg vzgojno-izobraževalnih ciljev. Lutka lahko otrokom na zanimiv način posreduje informacije, ob tem pa se učijo celostno.
- Pri **izdelavi lutke** je pomembno, da otrokom damo svobodo. Sam odloča, kakšnega značaja bo njegova lutka. Predvsem pri mlajših otrocih je videz lutke povsem nepomemben. Pomembno je le verjeti v lutko, ne pa razmišljati o njenem videzu. Pomembno je, da otrokom zastavljamo vprašanja, ki spodbujajo domišljijo in ne nasprotujemo njegovemu mišljenju. Pri izdelovanju lutk dosežemo več vzgojno-

izobraževalnih ciljev. Najbolj pomembno pa je, da bo otrok na koncu z lutko, ki jo je sam izdelal, vzpostavil intimen odnos. Končni cilj pri izdelovanju je lutka z abstraktnimi lastnostmi, kot so npr. smeh, sreča, žalost, strah in podobno. Otroke lahko spodbudimo z vprašanji (»Kakšne barve sta smeh in strah?«) (Coffou, 2008). Nikoli ne smemo ločiti posameznih načinov dela z lutko. Te metode se med seboj bolj ali manj prepletajo, od posamezne dejavnosti do le nekaj minutne igre z lutko (Korošec, 2006). Lutke nam lahko pomagajo, lahko pa nas tudi ovirajo pri procesu učenja in poučevanja. Lutka v skupini lahko prevlada, a ne smemo pretiravati (Coffou, 2008).

2.7 KREATIVNA (LUTKOVNA) DRAMA V VRTCU

Profesionalnega lutkovnega gledališča nikakor ne moremo primerjati z lutkovnim gledališčem v vrtcu. V vrtcu ni najbolj pomembna končna predstava, temveč sam proces: razvoj predstave ter rast in razvoj otroka – lutkarja. S kreativno lutkovno dramo v vrtcu moramo otrokom zagotoviti sproščenost, spontanost in veselje do igranja, nikakor pa od njih ne zahtevamo perfekcionizma. Ta dejavnost ni le priprava končne lutkovne predstave, ki spodbuja otroka v socialni, emocionalni in kognitivni razvoj, temveč tudi razumevanje in sprejemanje gledališke umetnosti. Pri dramskih dejavnostih nikakor ne dajemo poudarka popolni besedi in gibu, temveč spodbujamo improvizacijo.

Socio-dramska igra je igra otrok, ki poteka brez prisotnosti občinstva. Pri gledaliških dejavnostih pa je potrebno, da se otrok zaveda nekoga tretjega (občinstva). Pomembno je tudi otrokovo zavedanje neke dramske oblike besedila, ki je nastala na podlagi otrokovih elementov spontane igre. Ena izmed glavnih razlik med dramsko in simbolno igro je ta, da ima simbolna igra stalno dramsko kompozicijo (zaporedje dogajanja v igri) (Korošec, 2006). Socio-dramsko igro lahko vzgojitelj spodbuja na več različnih načinov: z vzgojiteljevimi primeri igranja oz. pretvarjanja, s pozitivnimi in spodbudnimi komentarji, lahko jim nudi pomoč pri igranju že znanih pravljic ali pa otrokom predstavi igre, ki temeljijo na pretvarjanju (Geršak in Korošec, 2011).

Mentorjeva pozornost je usmerjena k pripravi skupnega projekta, ki temelji na različnih fazah (vključitev dejavnosti v učni načrt, značaj lutke, njen problem, prihod lutke v skupino, meseci druženja z lutko, učenja in raziskovanja otrok, vzgojitelja in glavnega junaka – lutke). Otroci

ob tem počasi, dan za dnem, sledijo končnemu cilju. Sprva ustvarijo svojo lutko, oblikujejo zgodbo in scenarij, se dogovarjajo, kje, kdaj, kako bo nastopal posamezni lik, rešujejo probleme in pripravljajo končni prizor. Lutka otroke pripelje direktno pred problem, ki ji ga pomagajo rešiti. S pomočjo reševanja sprotnih problemov nevede pridejo do končnega cilja (lastne lutkovne predstave). Takšen način dela vzgojitelj ocenjuje po različnih kriterijih: sodelovanje, dogovarjanje, reševanje problemov, vključitev vseh otrok, čustven odziv posameznih otrok. Pedagoškim in psihološkim vidikom se daje prednost pred estetskimi, vendar se tudi slednjim ne odpovemo v celoti. Vzgojitelj da pozornost samemu procesu oz. razvoju posameznega otroka in ne končnemu cilju. Estetsko vrednost lahko zasledimo šele pri starejših otrocih, ker so njihove izkušnje in razvojna stopnja na višjem nivoju. Ko izvajamo takšen projekt, lahko vključimo tudi video kamero. Otroci so lahko snemalci, kasneje pa jim lahko pripravimo tudi ogled posnetkov, ki močno vplivajo na samopodobo. Pri takšnih projektih otrok ne smemo obremenjevati z besedilom, saj s tem omejimo njihovo svobodo in spontanost. Če otrok ne bo obremenjen z besedilom, bomo lahko v predstavi zasledili njegove individualne in osebne poglede na stvari. Neprimerno je, da bi otroke s slabšimi govornimi sposobnostnimi in težavami v izražanju izključili iz končne predstave (Korošec, 2006).

»Lutke otrokom nudijo široke možnosti za doseg naslednjih vzgojno-izobraževalnih ciljev:

- spodbujanje kreativnega izražanja,
- stimuliranje in povečanje domišljije,
- razvijanje spontanega besednega izražanja,
- izboljšanje govora in izgovarjave,
- razvijanje spretnosti pisanja in gladkega branja,
- pridobivanje občutka za vrednotenje literature,
- medsebojno usklajevanje in razvijanje občutka za čas in prostor,
- spodbujanje otrokovega občutka lastne vrednosti,
- razvijanje samozaupanja in doseganje osebnega zadovoljstva,
- sproščanje strahov, agresije in frustracij na sprejemljiv način,
- razvijanje socialno-interakcijskih spretnosti,
- pridobivanje sposobnosti za reševanje problemov,
- izboljšanje fine motorike,
- opazovanje sveta z vsemi čutili (zapomniti si opazovano, nato obdelati in oživiti z lutkami) in
- vrednotenje dela.« (Korošec, 2006: 110)

2.8 UMETNOST IN VZGOJNI PRISTOP REGGIO EMILIA

Ker so v vzgojnem pristopu Reggio Emilia prav participacija in umetniška izrazna sredstva pomemben medij za spoznavanje sveta in izražanje doživetji, sem se empiričnega dela svoje diplomske naloge lotila prav na temeljih njihove teorije o participaciji, dokumentiranju in projektnem delu. Nekaj besed torej velja posvetiti temu vzgojnemu pristopu.

V tem pristopu je pomembna predvsem dokumentacija, ki s sprotim zapisovanjem, fotografiranjem in snemanjem vzgojiteljem daje pomembno možnost spremljanja posameznih faz projekta in otrokovega razvoja (Korošec, 2010). Tudi sama sem s sprotim dokumentiranjem (fotografiranje ter zapisovanje) spremljala posamezne faze projekta, vendar na žalost o razvoju otrok težko govorim, saj sem bila v skupini prisotna le en mesec.

V pristopu Reggio Emilia vzgojitelje zanimajo predvsem postopek dela, vsebina in estetski vidik otrokove aktivnosti. Ta dokumentacija jim je v pomoč pri evalvaciji in načrtovanju obstoječega projekta.

Potrebno je, da vzgojitelj spremlja in vrednoti: sodelovanje otrok, komunikacijo med otroki, reševanje zastavljenega problema, doseganje soglasij, čustvene odzive posameznih otrok, vključitev posameznika v skupino, kako so oblikovali zgodbo z lutkami, ali so sodelovali vsi, kakšen je bil vpliv posameznika, ali je vsaka lutka v rokah otroka oživila ... Nemogoče je ločevati cilje, saj se med seboj zelo prepletajo. Z gledališko-lutkovnimi dejavnostmi vplivamo hkrati na kognitivni, socialni in čustveni razvoj otroka.

V načrtu dela, ki si ga vzgojitelj zastavi pri vzgojnem pristopu Reggio Emilia, je poudarek na kreativnosti in improvizaciji. Pri projektnem delu si vzgojitelj zastavi problem, hipoteze in temo, ki jih želi z otroki raziskovati. Nato pa s pomočjo dokumentiranja pridobiva ideje otrok in razmišljanja, ki služijo za načrtovanje in nadaljnji razvoj dejavnosti.

V pristopu Reggio Emilia vzgojitelji projektne dela nikoli ne začrtajo dokončno, saj so mnenja, da zanimanje otrok lahko privede do hitrih sprememb. Tu nastopi ena izmed glavnih smernic tega pristopa, t.i. »pedagogika poslušanja«, ki poudarja, da je otroškim idejam potrebno slediti in na tem graditi.

V pristopu Reggio Emilia so pri področju umetnosti glavnega pomena prepričanja, da ima otrok ideje, ter da zna uporabiti domišljijo in razreševati izzive (Geršak in Korošec, 2011).

Pomembno je, da se vzgojitelji v vrtcih Reggio Emilia zavedajo, da ni glavno le učiti, temveč je pomembno tudi učiti se. Vzgojitelji se učijo ob diskusijah s kolegi, t. i. ateljeristom

(umetnikom) in pedagogi ter s starši, s tem pa si izboljšujejo lasten strokovni in profesionalni razvoj. Pomembno je poslušanje, izmenjava izkušenj, idej in evalvacija mnenj kolegov, vse to pa pomembno prispeva k oblikovanju refleksivne prakse. Za dobrega vzgojitelja in refleksivnega praktika je pomembno neprestano samospraševanje in sprejemanje konstruktivnih mnenj kolegov za izboljšanje prakse oz. načrtovanja dela v prihodnosti (Korošec, 2010).

3. PARTICIPACIJA

3.1 PARTICIPACIJA IN NJENI ZAČETKI

Včasih otroci niso imeli možnosti odločanja. Namesto njih so se odločali njihovi starši. O njihovih potrebah, željah in zahtevah so odločali odrasli, nobene večje pozornosti pa niso posvečali pravicam otrok (Rožič in Turnšek, 2010).

Glede na prakso v različnih vrtcih so znani avtorji ugotovili, da se participacije v vrtcih vzgojitelji le redko poslužujejo in je zato bolj izjema kot pravilo. Pred desetimi leti so raziskave pokazale, da je vrtec kljub razvitosti sveta še vedno po večini usmerjen k odraslemu in ne k otroku. Vzgojitelji menja otrok le malokrat upoštevajo, čeprav so pedagogi v zgodovini poudarili, da je učenje skozi demokratično odločanje in sodelovanje pri oblikovanju otrokovega sveta pomembno za vzgojo in izobraževanje.

S Konvencijo o otrokovih pravicah so se zgodile velike spremembe v pogledu na otroka in otroštvo. Poudarek se je premaknil iz skrbi za otroka s strani odraslih na pravice otrok. Otroci so s tem dobili možnost, da odločajo o zanje pomembnih stvareh ter izražajo svoje misli in stališča.

Nova sociologija, ki se je razširila po svetu, dojema otroke kot aktivne člane v raziskovanju, zanima se za njihovo perspektivo, pristop do življenja, izbire, odnose z drugimi ... Z njo je od njegove prihodnosti postalo pomembnejše, kaj se z otrokom dogaja trenutno. Različni avtorji so bili zato menja, da bi bilo potrebno raziskati, kako se otroci dejansko počutijo v vrtcu. Večino časa so zaupani tej instituciji, zato so njihovi občutki pomembni (Batistič Zorec, 2010).

Poglavitne značilnosti novega pogleda sociologije na otroštvo so:

- Otroštvo ni biološka nezrelost, je specifična struktura, ki je značilna za številne družbe po svetu.
- Otroštvo je ena izmed mnogih spremenljivk, ki se pojavljajo v družbi. Odnosi, v katerih so vključeni otroci, so pomembno področje preučevanja.
- Otroci morajo sami odločati in imeti možnost spreminjati svoj lastni družbeni svet.
- Otroštvo je pomembno obdobje človekovega življenja in ni le prehodno. Prav tako so otroci aktivni udeleženci družbenih struktur in nikakor ne pasivni.

Več avtorjev je mnenja da otroštvo nikakor ni stanje nezrelosti, nezmožnosti odločanja ali razumevanja sveta. Otroštvo je le ena izmed postaj na poti v odraslost, ki lahko vseeno pusti nek pečat v družbi. Ko vprašamo starše, ali so mnenja, da imajo njihovi otroci dovolj možnosti za odločanje, nam odgovorijo, da imajo že tako preveč moči. Zraven pa dodajo še, da oni najboljše vedo, kaj je pomembno za njihove otroke (Rožič in Turnšek, 2010).

Participacija je eno izmed glavnih vodil in načel pristopa Reggio Emilia. Širša javnost, starši in otroci aktivno sodelujejo pri ustvarjanju, življenju in delu v vrtcu (načrtovanje, izvajanje, evalvacija projektov ipd.) ter pri njegovem vodenju in sodelovanju s širšim okoljem. To v praksi deluje tako, da starši ali otroci predlagajo projekte, pri katerih sodelujejo različni zaposleni v vrtcu ali okolici (npr. starš predlaga peko potice, nato pa pri tem sodelujejo lokalni slaščičarji ali peki; otroci v okviru projekta v zvezi s trgovino obišejo supermarket v svoji lokalni skupnosti, ali pa v projektu, v katerem se ukvarjajo s pojmom 'lev', obišejo lokalno tržnico in na njenem vhodu opazijo skulpturo leva, ki je prej nikoli niso opazili, čeprav je že vseskozi tam). Dejstvo je, da bi morali starši imeti pravico in dolžnost aktivno sodelovati pri vzgoji in izobraževanju otrok, ki so jih zaupali določeni instituciji, saj se samo na takšen način vzpostavlja komunikacijska mreža, ki vodi k boljšemu znanju in učinkovitejšemu sodelovanju pri iskanju najboljših vzgojnih metod, vsebin in vrednot vrtca in družine (Devjak in sod., 2009). Poleg tega pa se v otroku razvija še občutek pripadnosti lokalni skupnosti, hkrati pa občutek lastne pomembnosti, saj načrtovanja projektov brez vključevanja participacije v vrtcih Reggio Emilia ni. Če želimo stopiti v korak z modernim pogledom psihologije in drugih družboslovnih znanosti, ki otroka dojemajo kot kompetentno bitje, ne smemo spregledati vloge participacije in z njo povezanih projektov, ki se vse pogostejše pojavljajo tudi v nacionalnih kurikulumih (Batistič Zorec, 2010).

Koraki in smernice vzgojiteljev pri izbiri vsebin in projektov:

1. izbiranje tem, ki otroku omogočajo neposredno izkušnjo;
2. dajanje prednosti temi, ki spodbuja otrokovo domišljijo in ustvarjalnost;
3. obravnavanje tem, ki otroku omogočijo doživljanje uspeha in lastnih možnosti;
4. povezovanje z otrokovo prejšnjo izkušnjo in upoštevanje le-te;
5. upoštevanje komunikacije med otroki;
6. razpravljanje z otroki o različnih problemih in iskanje vsebin, ki otroke zanimajo;
7. posvetovanje z drugimi sodelavci in odločanje o tem, ali je lahko izbrana vsebina osrednja tema projekta v skupini otrok, ki v projektu želijo sodelovati;
8. postavitev ciljev projekta (spreminjajo se lahko tudi v času, ko projekt že poteka).

Pri vsem tem lahko ostane mnogo nejasnosti glede tega, na kakšen način se po tej logiki v vrtcu obravnavajo vsebine, ki so za kakovostno predšolsko vzgojo pomembne, pa morda otroci sami zanje ne izrazijo posebnega zanimanja (Batistič Zorec, 2010).

3.2 AKTIVNO UČENJE IN DRŽAVLJANSKA VZGOJA

Participacija se v vrtcu pojavlja zlasti na dveh področjih: v zvezi z (aktivnim) učenjem in poučevanjem ter kot princip vzgoje za aktivno državljanstvo.

Aktivno učenje pomeni sodelovanje pri ustvarjanju skupnih ciljev in aktivno udeležbo v procesu učenja namesto golega usvajanja znanja. Iz kognitivnih psiholoških teorij izhaja mnenje, da je gradnja znanja najuspešnejša, kadar je otrok aktivno udeležen pri učenju. Predvsem v vrtcih Reggio Emilia vzgojitelji dajejo prednost učenju pred poučevanjem, kar pomeni, da ima otrok možnost učenja z lastnim raziskovanjem, pridobivanjem izkušenj ... Pri tem pa nikakor ni spregledana odločilna vloga odraslega, pomembno je le poudarjati udeležbo otrok v tem procesu.

Državljska vzgoja se je v 90. letih začela v skandinavskih državah in se skozi participacijo otrok v institucijah širila po vsem svetu. Njen glavni namen je bilo nasprotovanje prevladujoči praksi, ki je pretirano poudarjala skrb za otroka in zavračala možnost njegove lastne izbire. Državljska vzgoja poudarja pravice otrok do sodelovanja in soodločanja oz. do tega, da jih odrasli poslušamo in upoštevamo pri odločanju o stvareh, ki se jih tičejo.

Za državljsko vzgojo pri otroku je bistveno vključevanje otroka v ožjo in širšo lokalno skupnost v aktivnem smislu, kar pomeni, da lahko sprejema pomembne odločitve v svetu odraslih in bistveno vpliva na podobo sveta okoli sebe.

Participacija pomeni udeležbo v načrtovanju vsakodnevnih aktivnosti, vključenost in pripadnost skupini ter sodelovanje pri reševanju problemov (Batistič Zorec, 2010).

3.3 PARTICIPACIJA IN POSLUŠANJE KOT ETIKA IN ODNOS

Participacija odrasle, ki posedujejo moč, resnico in splošne odgovore, poziva, naj se tej moči odrečejo in namesto tega s pomočjo dialogov z otroki sklepajo kompromise, ki bodo vodili do končnih ciljev. To zahteva pozornost in odprtost do mišljenja drugega in do vprašanja pomenov, kar v zvezi z otroki pomeni predvsem pripravljenost poslušati in slišati njihove »teorije«.

S participacijo se delno pokriva in se nanjo navezuje drug pojem poslušanja, ki je eden osrednjih konceptov pedagogike Reggio Emilia. Pri pojmu poslušanja gre predvsem za to, da morajo vzgojitelji v vrtcu prednost pred govorjenjem dati poslušanju, kar ne pomeni otrokovega poslušanja, pač pa poslušanje vzgojiteljev. Pedagogi morajo torej znati poslušati otroka z njegovimi raznovrstnimi vprašanji, odgovori, idejami, željami in predlogi, brez predsodkov in črno-belih sodb o tem, kaj je prav in kaj narobe.

Razlike med participacijo in poslušanjem najlažje opišemo z dvema preprostima stavkoma: »poznam svoje pravice« (participacija) in »želim biti del tega« (poslušanje kot način vzpostavljanja in vzdrževanja odnosov z drugimi ljudmi). Moss, Clark in Kjærholt (2005, v Batistič Zorec, 2010) razlagajo, »da participacijo kot diskurz liberalnih pravic navadno povezujemo z vplivanjem in odločanjem, kar pomeni, da lahko poleg poslušanja vključuje tudi druge metode, npr. volitve.« (Batistič Zorec, 2010: 72).

3.4 KAKŠNE SO NEVARNOSTI IN DILEME PARTICIPACIJE

3.4.1 Nevarnosti

Kljub vedno pogostejši uporabi participacije, se je potrebno kritično zavedati tudi njenih pasti in negativnih posledic. Dejstvo je, da lahko odrasli participacijo izkoristijo za manipulacijo in učinkovito, a manj očitno vodenje otrok. Pomembno je torej, da se pedagogi in starši zavedajo, da so njihove možnosti še vedno omejene, saj vrtec deluje pod okriljem države oz. norm in pravil, otroci pa po zakonu do svojega osemnajstega leta ne odgovarjajo za svoja dejanja.

S tem nam mora postati jasno, da v vrtec ne moremo prenesti demokracije v polnem pomenu besede (država v malem), hkrati pa je nesprejemljivo tudi le navidezno soodločanje, ki prinese

učinke, nasprotne od želenih. Navidezno svobodno odločanje pod masko participacije se namreč lahko hitro sprevrže v nedemokratičnost, lažno svobodo ter spodbujanje hipokrizije, laži in cinizma (Batistič Zorec, 2010).

Pri pasteh participacije velja omeniti še dejstvo, da gre lahko za prisilno demokracijo, ki otrokom vsiljuje in ukazuje svobodno izbiro. S tem participacija ne širi pravic, gre za ožetje možnih misli, dejanj, čustev in občutka pripadnosti in s tem nastane nova oblika absolutizma nad otroci (Kjørholt, 2005, v Batistič Zorec, 2010).

Vzgojitelji se pogosto odrečejo svoji moči in kontroli nad otroki, da bi se izognili reševanju konfliktov med njimi, pri tem pa izvajajo lažno obliko participacije. Potrebno je omeniti tudi, da pri uresničevanju želja enega otroka lahko prikrajšamo drugega in s tem kršimo njegove pravice.

Na koncu lahko povzamemo, da se za oblikovanje neodvisne osebnosti subjekta moramo zavedati, da smo odrasli in otroci na meji med odvisnostjo in neodvisnostjo ter kompetentnostjo in nekompetentnostjo (Batistič Zorec, 2010).

3.4.2 Dileme

Opredelimo in teoretično lahko podpremo več dilem v participaciji:

1. Otroci imajo premalo sposobnosti in izkušenj, potrebnih za participacijo.

Lansdown (2001, v Rožič in Turnšek, 2010: 344) npr. trdi, »da imajo otroci prav tako kot odrasli različno razvite sposobnosti na različnih področjih življenja. Poudarja, da možnost participacije ni odvisna toliko od starosti otrok kot od pojmovanja otroštva pri odraslih in od njihove pripravljenosti, da zagotovijo primerne načine in priložnosti za participacijo (ki bodo ustrezali starosti otrok).«

J. Miller (2009, prav tam) nas opomni, da je umski svet otrok res manjši, a vendar vedo, kaj je za njih najbolj pomembno.

2. Otroci se morajo naučiti prevzemati odgovornost za svoja dejanja preden so jim podeljene pravice.

Lansdown (2001, v Rožič in Turnšek, 2010: 344) je mnenja, da ima vsak otrok svoje pravice, ki jih je potrebno spoštovati in upoštevati. S tem otrok dobi občutek pripadnosti in odgovornosti.

Študije so pokazale, da je otrokova sposobnost razumeti in spoštovati pravice drugih odvisna od njihove lastne izkušnje, da so tudi njihove pravice spoštovane (Batistič Zorec, 2010).

3. S participacijo otroke preveč obremenjujemo in jih s tem prikrajšamo za otroštvo.

Iz Unicefovega poročila (2003, v Batistič Zorec, 2010) lahko razberemo, da otroka nikakor ne smemo prepuščati svetu odgovornosti, temveč mu moramo pustiti brezskrbno otroštvo. Otroci bodo odgovornosti pričeli sprejemati, ko se bodo sami počutili dovolj zreli za to. Otrok, ki je odgovoren za svoja dejanja in nima nikakršnih izkušen s participacijo, se bo le težka soočil z demokratičnim svetom. Soočanje s participacijo v otroku lahko vzbudi občutke jeze ali apatije.

Lansdown (2001, v Batistič Zorec, 2010: 346) »pa ob tem opozarja na nevarnost romantiziranja otroštva. Meni, da je potrebno upoštevati, da so otroci v vsakem primeru vključeni v sprejemanje zelo »zahtevnih« odločitev. Že zelo majhen otrok je npr. vključen v sprejemanje odločitev o svojih prijateljstvih, nadalje v odločitve, povezane z razvezami staršev, v katerih je pogosto vključen v pogajanja in konflikte med starši ...«

4. Kje so meje otroške participacije?

Avtorja M. Kovač - Šebart in Krek (2005, v Batistič Zorec, 2010) se soočata z dejstvom, da otroci mlajši od osemnajst let niso odgovorni v tolikšni meri kot odrasli ljudje. Vsaka izobraževalna institucija ima svoja pravila, ki jih je potrebno spoštovati. Če bi želeli izvajati participacijo v šolskih klopeh, bi bilo potrebno preoblikovanje šole v malo demokratično državo, kar pa seveda ni mogoče, saj je vodena od zunaj in ravnatelj ter zaposleni nimajo nikakršne veze s tem.

5. Participacija vodi v pomanjkanje avtoritete in spoštovanja odraslih.

Tu naletimo na nesporazum med »predati moč« in »dati možnost odločanja«. Participacija ni mišljena kot predaja moči otrokom, temveč poslušanje otrok in doseganje ciljev oz. zaključkov na podlagi njihov (slišanih) idej. Pomembno je tudi dejstvo, da ni vse primerno za vsakega otroka, upoštevati je potrebno starost in spodobnosti.

6. Ali participacija otrok lahko krepi individualizem oz. egoizem, ki se izkazuje v izpostavljanju lastnih interesov pred interesi drugega?

M. Kovač - Šebart in Krek (2005, v Batistič Zorec, 2010) sta mnenja, da je šola pomemben dejavnik pri odpravljanju egocentričnosti in pridobivanju lastnega interesa za druge.

J. Miller (v Batistič Zorec, 2010) podpira mnenje, da naj bi bila participacija glavna smernica v izobraževalnih ustanovah za razvijanje komunikacijskih spretnosti, prilagajanja drugim, doseganja skupnih kompromisov in uravnoteženosti med lastnimi in tujimi potrebami.

7. Potencialne manipulacije in zlorabe otroške participacije oz. ali gre pri otroški participaciji za demokratičnost ali zgolj za videz demokratičnosti?

M. Kovač - Šebart in Krek (2007, v Batistič Zorec, 2010) menita, »da gre za manipulacijo in videz svobodnega odločanja, ki se odraža v dejstvu, da so učinki nasprotni od želenih, če se otroci zavedajo, da odločajo le na videz in da njihove odločitve ne bodo spremenile ničesar. Otroci posledično lahko dobijo vtis, da je demokracija prevara in da ni vredno sodelovati pri odločanju.«

8. Otrokom je omogočeno odločanje zgolj o nepomembnih zadevah.

M. Kovač - Šebart in Krek (2007, v Batistič Zorec, 2010) opozarjata, da vsekakor ni sprejemljivo, če otroke vključujemo v participacijo pri povsem nepomembnih stvareh. S tem si pridobijo občutek manjvrednosti in participacije ne jemljejo resno.

9. (Ne)konsistentnost med demokratično kulturo institucij na eni strani ter praksami otroške participacije na drugi.

M. Kovač Šebart (2009, v Batistič Zorec, 2010) nam razlaga, da je učiteljev totalitaren in samovoljen odnos do učencev v popolnem nasprotju s sodobno demokracijo. V razredu bi morala vladati enakopravnost in prijetno vzdušje, ki spodbujata dialog.

3.5 PROJEKTNO DELO

Eden glavnih pristopov, ki je v vzgojnem konceptu Reggio Emilia pomemben za učenje, je projektno delo. S pomočjo projektnega dela so otroci vključeni v vrtčevski vsakdan, tako da s pozitivnimi odnosi do sovrstnikov odkrivajo svet, ki jih obdaja (Turnšek in sod., 2009).

V vrtcih Reggio Emilia otroci s pomočjo zaposlenih v vrtcu in ožje lokalne skupnosti raziskujejo nenavadne tematike in neobičajne stvari, pri katerih se dostikrat ne da napovedati

končnega rezultata. V vzgojnem konceptu Reggio Emilia podpirajo dejstvo, da je okolje tretji vzgojitelj. Takšna raziskovanja lahko potekajo na dva načina. Prva možnost je, da otroci sami predlagajo problem, ki ga želijo raziskovati in ga vzgojitelj sprejme kot predmet raziskovanja bodočega projekta (Turnšek in sod., 2009). Otroške ideje, ki so zametek dejavnosti, se v vzgojnem konceptu Reggio Emilia odvijajo v treh fazah:

1. Presenečenje

Za spodbuditev motivacije sta potrebna otrokovo presenečenje in tema, ki je otroku zanimiva.

2. Doživljanje

Pomembno je, da pri otroku spodbudimo čim več čutil. Potrebno je zagotoviti prostor, čas, primerne dejavnosti, obisk ustanov ...

3. Izražanje

V tej fazi je najbolj pomembno, da ima otrok na razpolago čim več možnih informacij, materialov in drugih sredstev, s katerimi lahko po lastni želji eksperimentira in ustvarja (Geršak in Korošec, 2011).

Lahko pa vzgojitelj otrokom predstavi problem tako, da v njih vzbudi zanimanje. To stori na različne načine, npr. otrokom pripravi literaturo, ki jo prostovoljno raziskujejo, pripravi jim tehniko t.i. skritega predmeta ... Pomembno je le, da v uvodnem delu otroci pridejo do kognitivnega konflikta, ki jih spodbudi in motivira k nadaljnjemu raziskovanju in delu. Najbolje pri takšnem delu je, da si vzgojitelj pripravi raziskovalna vprašanja ožjega ali širšega tipa. Ta vprašanja mu predstavljajo vodilo (katere informacije je dobro raziskati, da pridemo do zelenega cilja). Skozi raziskovanje mora biti vzgojitelj fleksibilen in pripravljen na spremembe. Zanimiva so tudi raziskovalna vprašanja, ki so neznana tako otrokom kot tudi vzgojitelju, saj tako vsi skupaj z zanimanjem, korak po korak, stopajo do končnega cilja (Turnšek in sod., 2009).

Takšno raziskovanje se močno razlikuje od tradicionalnega raziskovanja. Vzgojitelji so s pomočjo evalvacije ugotovili, da so se otroci v procesu raziskovanja dostikrat naučili več kot sicer, saj so pot od uganke do rešitve premagovali na zanimiv in poučen način. Takšna raziskovanja temeljijo na procesu, ki je zasnovan na znanju, spretnostih in stališčih oz. vrednotah, in ne na končnem produktu. Raziskovanje v vrtcu od vzgojitelja zahteva znanje na mnogih znanstvenih področjih (torej interdisciplinarnost). Takšen način pridobivanja znanja pripomore k večji trajnosti učnih dosežkov oz. znanja. Velikokrat se zgodi, da v samem procesu raziskovanja vzgojitelj preide iz zaprtega tipa problemov v reševanje odprtega tipa, s

katerim pripomore k večji funkcionalnosti znanja in spodbuja demokratično participacijo otrok (Turnšek in sod., 2009).

Projekt z lutko v ospredje postavlja otroka in od njega zahteva aktivnost in kreativnost pri dejavnosti. Velik poudarek je na opazovanju, manipulaciji in spoznavanju materialov, stvari, raznih poklicev, miselnih procesov, postopkov, tehnologij in strategij ... Bistvo projektnega dela z lutko pa je, da je prisotna umetnost, in da je v ospredju otrok s svojimi potrebami. Projektno delo temelji na spoznavanju otrokovega okolja in mora biti prilagojeno razvojni stopnji otroka. Pri tem otroci uporabljajo različne načine mišljenja in delovanja, značilne za znanost, tehniko, umetnost ter medijsko, kulturno in drugo civilizacijsko delovanje. Pomembno je, da se otrok seznani z metodami dela, kot so: zbiranje podatkov, postavljanje in preverjanje hipotez, eksperimentiranje, aktivna uporaba informacij, srečanje s strokovnjaki in obiski različnih ustanov. Lutka, ki spodbuja otrokovo mišljenje, pride do nekega problema (zaplet zgodbe) ter pripelje otroka do intenzivnejšega izkustvenega učenja, ciljne raziskovalne dejavnosti in postavljanje hipotez v odnosu na problemsko situacijo junaka (Gobec, 2000).

S projektnim delom z lutko lahko zagotovimo:

- da je v vzgojno-izobraževalnem procesu prisotna komunikacija,
- da je vključen nov način uporabe igre kot umetniškega igranja z zgodbami, materiali, tehnikami ...,
- socializacijo in humanizacijo otrok,
- medčloveške odnose in osebno rast (Gobec, 2000).
-

»Idealno in teološko vzeto naj bi otrok v projektnem delu z lutko v največji možni meri spoznal, razvil in izrazil svoje potenciale in celostno osebnost ter vzpostavil čim bolj aktiven, kreativen, čustveno bogat, iz notranje motivacije porojen, socialno angažiran in vrednostno opredeljen odnos do civilizacije in kulture, v kateri živi.« (Gobec, 2000: 39-40) Pomembno, je, da mu vzgojitelj zagotovi možnost spoznavanja civilizacije in kulture. Pri projektnem delu z lutko se porajajo vedno novi aspekti kvalitet, nove sinteze in inovacije, kar pripelje do nenehnega širjenja, spreminjanja in pridobivanja novih dimenzij (Gobec, 2000).

3.6 ODPRTI TIP REŠEVANJA PROBLEMOM

Maxim (1989, v Turnšek in sod., 2009) potrjuje, da je odprti tip reševanja problemov način, pri katerem vzgojiteljica želi slišati otrokove izvirne ideje, želje in pobude.

Maxim (1989, v Turnšek in sod., 2009) »predstavlja model, ki vključuje naslednje korake: opredelitev problema, iskanje alternativne rešitve (predlogi, ideje, pobude ...), preizkušanje, izbira in ocena posameznih rešitev, ocena dela. Namen tovrstnih projektov je priti do rešitev problemov s pomočjo otrok oziroma njihovih idej in predlogov in pri tem uporabiti njihove kreativne potenciale.« (Turnšek in sod., 2009: 224)

Takšen način dela vzgojitelju da možnost, da uporabi otrokove kreativne potenciale za nadaljnje delo. Vzgojitelj spodbudi otroke, da razmišljajo o več možnostih za raznolike in izvirne rešitve.

Takšni projekti temeljijo na participaciji otrok. Problemi, ki jih otroci morajo rešiti, so zasnovani tako, da otrokom dajejo moč odločanja in urejanja. S tem, ko otroci rešujejo takšne probleme, jim mora vzgojitelj popolnoma zaupati. Vse zamisli, ki jih otroci dajo, je potrebno preskusiti, da bi ugotovili ali so ustrezne. Če vse rešitve zavrnemo, si je potrebno zamisliti nekaj drugega.

Naloga vzgojitelja je, da ustvari primerno ustvarjalno vzdušje, spodbuja otroke k izvirnim idejam in posluša in sprejema ideje vsakega otroka (demokratičnost).

Faze projektov (niso v časovnem zaporedju), ki so zasnovane na odprtem tipu reševanja problemov, so:

1. **Opredelitev problema.** Problem lahko zaznajo otroci sami ali vzgojitelj. V primeru, da ga zazna vzgojitelj, mora otroke na primeren način motivirati k reševanju problema.
2. **Iskanje (alternativnih) rešitev, idej, zamisli ...** Pri iskanju alternativnih rešitev mora vzgojitelj najti način, kako bo otroke spodbudil k iskanju kreativnih idej. To lahko stori na več različnih načinov, na primer z miselnim viharjem, risanjem načrta ...
3. **Preizkušanje predlogov oz. rešitev, njihova ocena in izbira.** Za vsako idejo si je potrebno vzeti čas in pripraviti sredstva za izvedbo. Četudi je neuspeh neizogiben, upoštevamo ideje otrok. Včasih so ideje nevarne, predrage ali neuresničljive; takrat se vzgojitelj z otrokom pogovori, mu razloži, zakaj je neprimerna in mu da možnost, da predlaga še eno idejo.
4. **Ocena dela.** Takšen projekt lahko traja tudi več mesecev, zato je pomembno, da se vmes pogovorimo o rešitvah, ki so bile uspešne oz. o tistih, ki niso bile. Zelo pomembno pa je tudi ovrednotenje na koncu projekta (Turnšek in sod., 2009).

»Splošni cilji projektov reševanja problemov odprtega tipa so naslednji:

- Dvigniti raven otroške udeležnosti v življenju vrtca; s tovrstnimi projekti otroci postajajo pomembni člani v ustanovi, saj prevzemajo odgovornost za veliko vidikov življenja skupine.
- Usposabljanje otrok za posamezne postopke v procesu reševanja problemov; otroci morajo znati problem opredeliti, predvidevati, katere ideje so boljše, katere slabše, katere uresničljive, katere ne, jih preizkusiti in se učiti na osnovi izkušenj.
- Dvigniti raven demokratičnega odločanja; v projektu otroci pridobijo izkušnjo, da je prispevek vsakega otroka zaželen in njihove ideje enakovredne.« (Turnšek in sod., 2009: 227).

II EMPIRIČNI DEL

4. OPREDELITEV PROBLEMA

V zadnjem času stroka in javnost dajeta vse večjo podporo uporabi lutk v vzgojno-izobraževalnem procesu. Svetovno združenje lutkarjev poudarja vpliv lutkovne predstave in ustvarjanja z lutkami na osebnost otroka na treh ravneh – estetski, emocionalni ter etični – istočasno pa tudi na razvoj njegovega kognitivnega razmišljanja.

Komunikacija z lutkami sodobnemu otroku, ki je izpostavljen agresivnim vplivom življenja in medijev, omogoča, da na simbolni ravni in čim manj boleče najde priložnost za izražanje svojih čustev in rešitev za svoja dejanja (Majaron, 2002).

S pomočjo odprtega tipa reševanja problemov bomo ustvarili svojo lastno lutkovno prestavo v vrtcu. Pri pripravi predstave se otrokom porajajo različne alternativne zamisli, ki jih je potrebno pretehtati, se o njih pogovoriti, jim dati primeren material in jih uresničiti. Pri tem se soočimo z otroško participacijo ter pedagogiko poslušanja. Otrokom damo možnost svobodne izbire pri izvedbi samostojne lutkovne predstave. Sama bom skušala otroke v čim večji meri seznaniti s pripravo lutkovnega gledališča in pri tem zagotoviti čim večjo stopnjo participacije.

5. CILJI DIPLOMSKE NALOGE

Raziskovali smo:

- Kako ogled lutkovne predstave spodbudi otroke k ustvarjanju lastne lutkovne predstave?
- Kako različni materiali, domišljajske igre in improvizacije vplivajo na nastajanje lutkovne predstave otrok?
- Ali odprti tip reševanja problemov pripelje otroke do njihove lastne lutkovne predstave?

6. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

- Kako otroke na zanimiv način seznaniti z lutkovnim gledališčem?
- Kako otroke s pomočjo odprtega tipa reševanja problemov pripeljati do lutkovne predstave?
- Ali na nastajanje lutkovne predstave otrok vplivajo različni materiali, domišljajske igre in improvizacije?

7. RAZISKOVALNA METODA

Raziskovanje je potekalo v Vrtcu Jesenice z osemnajstimi otroki, ki so stari od pet do sedem let. Raziskovanje je trajalo mesec dni. Podatke sem zbirala s sprotnim zapisovanjem odzivov otrok, fotografiranjem ter snemanjem dejavnosti, na podlagi vsega tega pa sem kasneje opravila analize. Zbrane podatke sem obdelala z deskriptivno statistično analizo.

7.1 MESEČNI NAČRT DELA

Vsebine:

- Spoznavanje gledališča (ogled in predstavitev gledališča),
- ogledamo si: Pepi vse ve o igrilstvu ter Pepi vse ve o lutkah,
- sestavljanje zgodbe s pomočjo čutil,
- spoznavanje različnih lutk ter izdelava lutk,
- izdelava scene,
- izdelava vabil, vstopnic in plakatov,
- nastopanje ter vključitev kartic Kako,
- lutkovna igra otrok,
- socialne igre kot metodični pristop v izobraževanju za kulturo miru in človekove pravice.

Globalni cilji:

- Z ogledom lutkovne predstave spodbuditi otroke k ustvarjanju lastne lutkovne predstave;
- s pomočjo različnih materialov, domišljajskih iger in improvizacije vplivati na nastajanje lutkovne predstave otrok;

- s pomočjo odprtega tipa reševanja problemov pripeljati otroke do njihove lastne lutkovne predstave;
- razvijanje, izražanje in komuniciranje z umetnostjo;
- razvijanje ustvarjalnosti in specifičnih umetniških sposobnosti.

Tabela 1: Dejavnosti otrok in cilji

	Dejavnosti otrok	Cilji
DRUŽBA	- v vsakdanji dejavnosti oblikuje zavedanje samega sebe, lastne identitete in samospoštovanja; - sodeluje v krajših skupinskih dejavnostih; - se seznani z gledališčem;	- otrok ima možnost razvijati sposobnosti in načine za vzpostavljanje, vzdrževanje in uživanje v prijateljskih odnosih z enim ali več otroki;
GIBANJE	- sodeluje v različnih elementarnih in drugih igrah (brez in z rekviziti, skrivanje, igre natančnosti, hitre odzivnosti); - izvaja različne dejavnosti v ritmu z rokami, nogami ali z različnimi rekviziti;	- razvijanje fine motorike;
JEZIK	- sodeluje v komunikaciji v manjših skupinah ali v parih ter v komunikaciji z odraslimi in otroki; - izvaja dejavnosti, v katerih po svojih željah v simbolni igri in igri vlog posnema in igra osebe, živali, predmete; - samostojno pripoveduje zgodbe, jih obnavlja in si izmišlja svoje;	- otrok v vsakdanji komunikaciji posluša jezik in je vključen v komunikacijske procese z otroki in odraslimi; - otrok se uči samostojno pripovedovati;

UMETNOST	- riše, sestavlja, reže, lepi in oblikuje lutke; - zamišlja si, izbira in oblikuje lutke, prvine kostuma in scene za dramske dejavnosti; - izbira, si zamišlja, izvaja zvočno in glasbeno opremo za dramske predstave; - animira različne vrste lutk in predmetov ter z njimi ustvarja zgodbe;	- spodbujanje splošne ustvarjalnosti pri pripravi in organizaciji predstave, uporabi sredstev in prostora; - spodbujanje veselja do umetniških dejavnosti; - razvijanje umetniške predstavljalivosti in domišljije z zamišljanje in ustvarjanjem; - uporaba in razvijanje spretnosti z umetniškimi sredstvi;
NARAVA	- otrok spozna, da imajo živa bitja in predmeti v domišljijem svetu tudi lastnosti, ki jih v naravi nimajo;	- spozna različne materiale in jih primerja med seboj;
MATEMATIKA	- seznanjanje z matematiko v vsakdanjem življenju;	- se igra in izdeluje ritmične instrumente (igra se igre, v katerih zazna ritem); - opazuje rabo simbolov in sodeluje v pogovoru o pomenu simbolov; - otrok išče, zaznava in uporablja različne možnosti rešitve problema;

7.2 DEJAVNOST: SPOZNAVANJE GLEDALIŠČA

CILJI:

- Doživljanje umetnosti kot del družbenega in kulturnega življenja;
- otrok spoznava, kako je zgrajena družba;
- seznanja se z različnimi funkcijami bližnjega družbenega okolja (kulturno okolje);
- otrok spoznava prvine bontona.

IZVEDBA DEJAVNOSTI:

UVODNI DEL: »Veste, danes sem bila v gledališču in starejši gospod, verjetno hišnik, mi je izročil neko staro škatlo. Prinesla sem jo v vrtec, da jo skupaj odpremo. Bomo skupaj pogledali, kaj se skriva v njej?«

GLAVNI DEL: Prinesem staro prašno škatlo. Odprem jo in v roke vzamem zaprašeno lutko ter jo oživim. Lutka se predstavi: »Ooo, kako dolgo sem spala (*se pretegne*), kje pa sem?« Otroci ji odgovorijo. »Jaz sem škratka Pozabljivka in imam ... čih ... kaj ste rekli, kje sem?« Otroci ji odgovorijo na vprašanje. »Veste, jaz prihajam iz lutkovnega gledališča in tam živim že ena, dva, tri, štiri (*šteje na prste*) ... čih ... let, a so name vsi pozabili. Prišle so nove lutke, ki so veliko lepše in novejše kot jaz in nihče več me ne vzame v roke. Veste, tako zelo sem žalostna in tako zelo mi je dolgčas. Bi me lahko vi spravili v boljšo voljo?« Otroke spodbudim: »Bomo pomagali škratki?« Lutko vprašam: »Škratka, kaj pa bi tebe spravilo v boljšo voljo?« Škratka jim pove: »Želim si, želim si ... čih ... joj, tako sem žalostna.« Še ogovorim lutko: »No, škratka, česa si želiš? Si že spet pozabila?« Lutka: »Aja, saj res, želim si, da bi lahko zopet nastopila v lutkovni predstavi in bi se zopet zabavala s svojimi prijateljicami lutkami ter navduševala občinstvo. Še prej pa bi vas rada spoznala. Bi se šli igrice?« Otroci pritrdijo, lutka pa nadaljuje: »No, pravila so takšna: vsak najprej pove svoje ime, nato pa pokaže še en gib, ki ga vsi ponovimo. Bom kar jaz začela, ker sem pozabljivka!«

Igra: IME Z GIBOM

Izvedba: Vsak se predstavi tako, da pove svoje ime, pri tem pa naredi gib, ki ga za tem vsi ponovijo (Turnšek, 2002).

ZAKLJUČNI DEL: Škratka otroke vpraša: »Ste že bili v lutkovnem gledališču? Kdo vse je prisoten na predstavi? Katere lutkovne in gledališke predstave pa ste si ogledali? Se spomnite katere?«

Jaz ogovorim lutko: »Škratka, ravno danes zjutraj sem brskala po predalu in našla zgoščenko, na kateri piše Pepi vse ve. Bi si jo morda lahko ogledali?«

Ogledamo si dva videa z naslovoma Pepi vse ve o igralstvu ter Pepi vse ve o lutkah.

Nato lutka pove: »Sedaj pa se bom malo odpočila. Vi se igrajte, jaz pa vas bom opazovala.«

ANALIZA:

Otroke sem zbrala v krogu, jih motivirala in animirala z lutko. Vodila sem pogovor o gledališču. Z zanimanjem so opazovali in sodelovali v razgovoru z lutko. Moja animacija lutke je bila uspešna, saj je pritegnila pozornost otrok. Otroci so lutki takoj želeli priskočiti na pomoč s svojimi rešitvami in idejami, s tem pa smo s pomočjo odprtega tipa reševanja problema iskali alternativne rešitve, kako lutki škratki pomagati in ji uresničiti njeno dolgoletno željo. Eden izmed otrok je npr. rekel, da bi poklicali v lutkovno gledališče in vprašali, če bi škratka lahko zopet nastopala, drugi je predlagal, da bi jo kar odnesli tja, spet tretji pa jo je želel obdržati v vrtcu, kjer ima prijateljice lutke. Tukaj je lutka spodbudila otroke in jim rekla, da bi rada spoznala prijatelje in nastopala v vrtcu. Otroci so ji svoje prijatelje predstavili (animirali so lutke). Vsi so se kar naenkrat želeli pogovarjati z lutko.

Nato sem s pomočjo lutke vodila igro IME Z GIBOM. Lutka je pokazala prvi gib, to je bil poskok. Nekateri otroci so imeli precej težav, saj jim je izvedba novega giba vzela precej časa, mnogi pa so samo izvedli nov gib in niso ponovili za otrokom pred sabo. Lutka je z njimi stalno ponavljala gibe.

Potem je škratka povabila otroke k ogledu poučno-zabavne oddaje Pepi vse ve o lutkah. Otroci so z zanimanjem gledali, pri evalvaciji in obnovitvi dogajanja posnetka pa so sodelovali vsi. Največji poudarek smo namenili spoznavanju novih terminov, kot so: animacija, lutka oživi in lutki damo dušo. Otroci so bili navdušeni, takoj so pričeli pripovedovati, da so že bili v lutkovnem gledališču.

Nadaljevala sem z animacijo lutke in otroke ogovarjala in jih spraševala o lutkah. Lutki škratki Pozabljivki so povedali, da so tudi oni izdelovali prstne lutke in naredili svoje malo gledališče. Otroci so sami stekli po svoje lutke in se pričeli pogovarjati s Pozabljivko. Vsi otroci so sodelovali in improvizirali z lutko, spraševali so jo po izvoru, starosti, o tem, kdo ji je sešil oblačila in podobno. Škratka Pozabljivka jim je odgovarjala in spraševala tudi njih. Opazila sem, da se je med tremi otroci razvil pogovor z lutkami na prstih. Poslušala sem in spremljala njihov pogovor. Lutke so bile predvsem živali, zato so naštevale svoje značilnosti in bivališča (npr. netopir je rekel, da bo odletel v svojo votlino, zajček pa, da gre na polje po korenje, nato pa k zajklji).

Otroci so se večkrat spomnili na našo lutko. Omenili so jo in ji kaj razlagali, zato sem jo večkrat prijela v roke in se z njimi pogovarjala preko nje. Če me ni bilo, so se z njo

pogovarjali kar sami. Želeli so jo tudi sami animirati in se igrati z njo. Sicer pa nas je ves čas opazovala iz police, kjer je sedela.

Naslednji dan smo si ogledali drugo poučno-zabavno oddajo Pepi vse ve o igrilstvu. Pri ogledu ni bilo več toliko zanimanja. Zdi se mi, da je bil govor o zgodovini teatra za otroke prezahteven. Pri evalvaciji so kasneje kljub temu sodelovali vsi otroci, saj jih je igrilstvo pritegnilo. Tokrat je bil poudarek na razlikovanju med igrilstvom in animacijo lutke. Nek fantek je povedal, da je že bil v gledališču in je gledal medveda. Slišali smo tudi, da je gledališče tista velika zgradba, ki ima rdečo streho, in da je v gledališču veliko stolov. Povedali so, da lutke igramo mi, da jih imamo v roki in jih igramo; ko smo igralci, pa smo napravljeni v oblačila, ki se imenujejo kostum. Zanimivo se mi zdi, kako so svoje izkušnje z gledališčem povezali z ogledom predstave. Skoraj vsak otrok je povedal nekaj o gledališču. V vrtcu so se že pogovarjali o gledališču, zato sem bila deležna tudi povsem presenetljivih besed, ki so jih tudi opisali (zastor).

Otroke sem spodbudila k improviziranemu igrilstvu in animaciji lutk. Ker so vsi želeli postati igralci, je pomočnica vzgojiteljice dala idejo, da bi skupaj odigrali zgodbo, ki jo že poznajo: *Potovanje v deželo Balalaj*. Vsak je vzel svoj kostum, ki si ga je sam izdelal in se postavil na določeno mesto. Otrok, ki je bil zajec Balalajec, je potoval od skupinice do skupinice otrok. Otroci so zaigrali kratek dialog brez vodenja. Vloge so si izbirali sami, ker pa je bilo otrok več kot vlog, smo nekatere like kar podvojili. Ni bilo pomembno število likov, pomembno je bilo, da so sodelovali vsi. Otroci so me osupnili s svojimi igralskimi spretnostmi. Svoje navdušenje sem pokazala in v njihovih očeh je bilo začutiti ponos. Tudi skratko so spraševali, če ji je bilo všeč in sama jim je zopet pokazala navdušenje, kar jim je pričaralo nasmeh na obraze. Pohvalila je vsako skupino posebej in izpostavila njihove dobre trenutke.

V sredo smo obiskali gledališče na Jesenicah. Tam so nam predstavili, kako je biti gledalec oz. igralec. Velik poudarek je bil na bontonu v gledališču. S tem smo se dotaknili tudi zastavljenega cilja. Otroci so že ogromno vedeli o bontonu, zato so sodelovali. Dvigovali so roke in povedali, česa vse se ne sme početi v gledališču. Gospod, ki nam je razlagal, je otroke veliko vključeval v pogovor, spravil pa jih je tudi v smeh. Razložil nam je namreč, kako se hodi mimo gledalcev, kadar med predstavo zapuščaš dvorano. Otroci so na pravem odru zaigrali *Potovanje v deželo Balalaj*, uslužbenci gledališča pa so bili gledalci. Zopet so se sami razdelili in sami vodili celotno uprizoritev. Sodelovali so vsi otroci. Bili so ponosni, kar je bilo opazno predvsem na koncu, ko so se morali prikloniti publiki. Vsi so se prijeli za roke in se smejali. Mi (gledalci) pa smo navdušeno ploskali. Ker smo ploskali dlje časa, so se morali

kot pravi igralci prikloniti še enkrat. O tem smo se že pogovarjali, zato so vedeli, kaj to pomeni.

Vse skupaj je temeljilo na spoznavanju novih terminov, kot so: tekst, režiser (je glavni pri nastajanju predstave), scenarist, kostumograf, premiera, zastor, lučni mojster, hostese, vodja predstave (je glavni na premieri), tonski mojster, sufita (zadnja zavesa) ter ugrezi (pot do pododrja). Novih izrazov je bilo veliko, zato smo evalvacijo izvedli naslednji dan v jutranjem krogu. Tokrat sem uresničila vse tri cilje, ki sem si jih zastavila.

Slika 1: Lutka škratka Pozabljivka

Slika 2: Kupovanje vstopnic

Slika 3: Vhod v dvorano

Slika 4: V dvorani

Slika 5: Izvedeli smo veliko novega

Slika 6: V garderobi

Slika 7: Imamo vsak svoje pokrivalo

Slika 8: Igra Potovanje v deželo Balalaj

Slika 9: Predklon občinstvu

7.3 DEJAVNOST: SESTAVLJANJE ZGODBE S POMOČJO ČUTIL

CILJI:

- Otrok v vsakdanji komunikaciji posluša jezik in je vključen v komunikacijske procese z otroki in odraslimi;
- otrok se uči samostojno pripovedovati,
- spoznava različne materiale,
- s pomočjo čutil oblikuje zgodbo.

IZVEDBA DEJAVNOSTI:

UVODNI DEL: Lutka zopet oživi: »Ooo, zopet sem tukaj, ampak še vedno tako zelo pogrešam gledališče. Veste, v tistih dobrih starih časih, ko sem bila skoraj vsak teden na odru, sem poznala ogromno lepih zgodb. Vsak teden sem zaigrala novo, zanimivo zgodbo. A danes se niti ene več ne spomnim ... čih ... joj, spet ne vem, kaj sem vam pripovedovala.« Otroci ji odgovorijo, lutka pa nadaljuje: »Pa vi poznate kakšno zgodbo? Ampak mora biti prav posebna, drugačna in ne iz knjige.« Jaz vskočim: »Že vem, kaj pa če bi si sami izmislili zgodbo in bi tako pomagali škratki. Ste za to?« Lutka: »Super ideja, jaz pa se bom usedla na omaro in vas opazovala.«

GLAVNI DEL: V rokah držim gosje pero in otroke vprašam: »Poznate to?« Ko mi odgovorijo, pihnem pero in ga pustim, da pade na tla. Nato se igramo vodeno improvizacijo.

Igra: PERO

Izvedba: Vsi stojimo v krogu. Otrokom pokažem pero in ga pihnem v zrak. Pero pustim, da leti nad glavami otrok in počakam, da pristane na tleh. Potem vsem otrokom razdelim po eno pero in jim rečem, naj sedaj oni pihnejo pero in ga pustijo leteti in pristati na tleh. Peresa nato pospravim. Vzamem navidezno pero in ga dam na dlan in pokažem otrokom, nato pa pihnem v zrak, da navidezno pero poleti nad otroki. Potem vsem otrokom razdelim navidezna peresa, da se lahko začnejo z njimi igrati. Peresa izpihamo skozi okno proti nebu. Nato se otroci spremenijo v pero, jaz pa vanje piham tako, da posnemajo gibanje peres v zraku. Otroci se kot peresa gibajo po prostoru ter večkrat tudi padejo na tla. V zadnjem koraku določim otroka, ki je vodja in on piha v otroke, ki predstavljajo peresa (Turnšek, 2002).

Nato sedemo na preprogo in otrokom povem, da imam s seboj osem vrečk, v katerih so čudežne stvari, ki jih lahko otipajo ali vonjajo ter trije zvočni posnetki, ki jih bomo poslušali. Vsak posebej bo prejel vrečko in jo nato dal svojemu sosedu.

Pripravljenih imam osem vrečk, v katerih so različni predmeti (ALU-folija, plišasti medvedek, kamenje, lesene palice, cimet, pomarančni olupek, kos kovine in gosje pero) ter trije zvočni posnetki z umirjeno, poskočno in nastopaško glasbo (metoda 5 ritmov – FiveRhythms®, Gabrielle Roth). Vrečko, v katero lahko vtaknejo le roko oz. nos, podam okrog in otrokom razložim, naj takoj po tem zamižijo.

Potem ko vsak od njih občuti en predmet, otrokom zastavim vprašanja. Vsak otrok sodeluje in odgovarja po želji. Spodbudim tudi otroke, ki so bolj zadržani. Po potrebi uporabim žogico, ki jo vržem vsakemu otroku enkrat.

Predvidena vprašanja: Kaj mislite, kje si bil sedaj? Kaj vse je bilo okrog tebe? Koga vse si srečal na poti? Koliko je bilo oseb/živali? Je bil še kdo tam? Je še kaj tam okrog? Kaj delajo? Kako se počutijo? Kam gredo?

ZAKLJUČNI DEL: Nato sistematično sestavljamo zgodbo, jaz pa si sproti zapisujem njihove stavke.

ANALIZA:

Sprva smo se na preprogi igrali igro Pero. Za otroke je bilo zanimivo, ko so pihali v peresa, ta pa so padala na tla. Mogoče sem prehitro prestopila v domišljjski svet in otroci niso imeli dovolj časa, saj približno polovica otrok navideznih peres ni videla. Skoraj vsi so imeli težave s predstavo tudi, ko so sami predstavljali peresa. Otrokom bi verjetno dosti pomenilo, če bi se tudi jaz vključila v igro in bi lebdela kot pero. Ko smo si še enkrat pogledali, kako pero lebdi po zraku, jim je šlo malo bolje. Otroke sem nato zbrala v krogu in jih z lutko nagovorila. Spodbudila sem jih k temu, da si za lutko izmislijo povsem novo, še neslišano zgodbo, ki bo pomagala uresničiti škratino željo. Nato sem otroke seznanila z čudežnimi vrečkami. Kljub temu, da sem spodbudila njihova čutila, so tip/vojn le stežka pretvorili v domišljjski govor. Razlog za to iščem v dejstvu, da imajo otroci premalo izkušenj (v primerjavi z odraslim) oz. v kratkem časovnem okviru, ki so ga imeli na voljo za izvedbo dejavnosti. Morda bi potrebovali tudi kakšen dan počitka med igro Pero in sestavljanjem zgodbe ali pa večkratno ponavljanje igre z dodajanjem novih nalog.

Vrečke sem zaradi neuspešnosti odstranila, ker pa nas je Pozabljivka še vedno nujno potrebovala, sem si izmislila naslov, ki je otroke zares spodbudil in motiviral. Šlo jim je odlično in sestavili so super zgodbo, ki ni bila do sedaj še nikjer zapisana. S pomočjo lutke smo bili zopet bližje končnemu cilju. Pričakovala sem, da bom slišala veliko stvari iz drugih pravljič, a sem se motila. Le hišo iz sladkarij bi lahko povezala s pravljičo Janko in Metka. Žal je pri tem sodelovalo le pet otrok, saj ostali niso imeli nobene ideje. Zdi se mi, da bi

zaradi prevelike skupine otrok težko vključila vse otroke. Nekateri otroci so bolj zadržani in se bojijo napak. Zato bi bilo v bodoče bolje, da se takšno delo izvaja v več manjših skupinah. Če povzamem, sem uresničila prva dva cilja, tretjega le delno. Četrtega (sestavljanje zgodbe s pomočjo čutil) se nismo dotaknili, saj sem ugotovila, da je to prezahtevna naloga za predšolske otroke oz. otroke, stare od 4 do 7 let. Ne izključujem pa možnosti, da sem otrokom dala premalo časa.

Naslednji dan sem zgodbo skupaj z vzgojiteljico priredila tako, da je vse skupaj postalo sistematično. Sicer pa smo se zgodbe dotaknili vsaj enkrat dnevno vse do nastopa. S tem sem dosegla pomnjenje zgodbe, otrok pa nisem obremenjevala s kakšnimi drugimi nalogami.

Zgodba, ki so jo otroci sestavili:

Žabica in zajček

Nekoč se je deček Nik vračal iz vrtca. Na poti je zagledal majhnega sivega zajčka, ki se mu je zdel bolan. Niku se je zasmilil, zato ga je vzel domov, da bi mu pomagal. Doma ga je čakal stric Tone, ki je Nika pazil, kadar je bil njegov ati v službi. Nikove mamice že nekaj časa ni bilo, saj je izginila neznano kam. Nik jo je zelo pogrešal.

Zajček je bil lačen, zato je stric Tone Niku dal denar in mu rekel, naj gre zajčku kupit korenje. Ko se je Nik s slastnim korenjem vračal domov, je našel še žabo. Sedela je na sredini ceste. Bila je preplašena, saj so mimo nje švigali avtomobili. Nik se je spraševal, kako bi ji lahko pomagal. Spomnil se je, da ljudem lahko pomagajo policisti. Poklical jih je. Policist mu je z veseljem priskočil na pomoč. Ustavil je promet, da je bilo varno, Nik pa je stekel po preplašeno žabo. Odnesel jo je domov. Zajček in žabica sta postala prijatelja. Vsak dan sta se skupaj igrala. Nekega dne, ko sta se žabica in zajček igrala, sta zagledala mavrico. Želela sta se je dotakniti. Hodila sta in hodila, vse dokler nista pred seboj zagledala hišice iz sladkarij. Ker sta bila lačna, sta vstopila. V hiši iz sladkarij je živela čarovnica Čarka. Ker je bila čarovnica, ju je začarala v dva fantka. Žabica in zajček sta bila zelo žalostna, saj nista hotela biti človeka. V človeški koži se nista dobro počutila, zato sta hotela še vedno biti zajček in žabica. Nik se je medtem vrnil iz vrtca. Klical je žabico in zajčka, a ju ni bilo nikjer. Iskal ju je po celem stanovanju, vendar ju ni našel. Začel je jokati. Stric Tone ga je tolažil, vendar zaman. Ko se je iz službe vrnil očka, ga je tolažil tudi on, a tudi njemu ni uspelo. Medtem sta fantka pobegnili čarovnici Čarki in stekla v trgovino. Tam sta našla čarobno solato in jo pojedla. Komaj sta jo pojedla, že sta se spremenila nazaj v žabico in zajčka. Ker sta pojedla čarobno solato, sta čarovnici Čarki prelomila urok in čarovnica je ostala brez čarobne moči.

Tudi njena čarobna metla, ki je z veliko hitrostjo pometala stanovanje, se je prelomila. Prelomila se je tudi čarobna palica in to ravno na polovici. Čarovnica je hitela čarati. Najprej z eno polovico palice, nato še z drugo, vendar je pomešala vse čarobne besede in samo sebe začarala v lepo prijazno gospo.

Zajček in žabica sta bila zelo vesela. Vsi trije, žabica, zajček in lepa prijazna gospa so odšli k Niku domov. Potrkali so. Nik je odprl vrata in na pragu so stali vsi, ki jih je zelo pogrešal: mamica, žabica in zajček.

Slika 11: Lebdenje peresa

Slika 10: Opazujemo peresa

Slika 13: Naj "peresa" poletijo

Slika 12: Pihamo navidezna peresa

7.4 DEJAVNOST: SPOZNAVANJE RAZLIČNIH VRST LUTK TER IZDELOVANJE LUTK

CILJI:

- Razvijanje umetniške predstavljalivosti in domišljije z zamišljanje in ustvarjanjem;
- otrok išče, zaznava in uporablja različne možnosti rešitve problema;
- razvijanje prstnih spretnosti oz. t. i. fine motorike;
- otrok opazuje rabo simbolov in sodeluje v pogovoru o pomenu simbolov.

IZVEDBA DEJAVNOSTI:

UVODNI DEL: Lutka spregovori, medtem ko poskuša nesti škatle: »O, kako je težko! Mi lahko pomagate? Ti dve škatli sta bili prav tako v zaodru in ju nihče več ne potrebuje. Vsak dan sem poslušala in ...čih... Kaj sem hotela reči? Seveda, ti dve škatli sta bili poleg moje in v nji se je stalno nekaj premikalo in ropotalo. Zato sem ju prinesla s seboj, saj nisem vedela, kaj bi lahko bilo notri. Kaj vi mislite? Se notri skriva ogromen slon ali pa male nagajive miške? Ju odpremo in pogledamo?« Sprva odprejo manjšo škatlo, v kateri so lutke.

GLAVNI DEL: V škatli so: prstna lutka, ročna lutka, lutka na palici, marioneta, ploska lutka, javajka, senčna lutka, mimičnalutka, predmeti in igrače. »Ooo, to so moji prijatelji!«, spregovori škratka in lutke iz škatle poimenuje glede na vrsto in se z vsako pogovori (lutke iz škatle animira vzgojiteljica). Nato lutke damo v krog, škratka pa otroke spodbudi s temi besedami: »Otroci, kar primite jih in se z njimi malo poigrajte, sej jim je bilo dolgčas v škatli vsa ta leta.«

Vsako lutko lahko otroci sami spoznavajo in jo animirajo.

Prosto se igrajo z lutkami.

Nato zopet škratka ogovori otroke: »Še eno škatlo imamo, hm ... iz te pa nikoli nisem nič slišala. Tu notri pa je gotovo ogromen hladilnik s čokoladami? Kaj mislite, kaj je notri?« Otroci podajo odgovore.

Škatlo odpremo, v njej pa je neobdelan material za izdelavo lutk.

Lutka spregovori: »Sem se že spomnila, kaj je tu notri. To je material, ki je pripadal lutkarjem za izdelavo lutk. O, to je super. Sedaj tudi vi lahko naredite lutke, ki jih želite. A najbolje bo, če izdelamo lutke, ki jih potrebujemo za našo zgodbo, tako da bodo lahko nastopile na predstavi. O, pogledjte, tudi material za glasbila je v škatli. Da, tudi te smo uporabljali.«

V škatli je material: palice, polnilo, papirnate vrečke, blago, vrvice, kolaž papir, perlice, volna ... Otroci po skupinah izdelujejo lutke in inštrumente, kakršne želijo. Spomnim jih le na osebe/živali iz naše zgodbe.

ZAKLJUČNI DEL: Ko opazim upad zanimanja, otrokom predlagam, da nadaljujemo jutri in jih vprašam, če bi radi šli na potovanje. Zberemo se v krogu, kjer se prične naše potovanje. Že prej v igralnici označim koticke in jih poimenujem, prav tako opazujem, kako bi otroke lahko razdelila po določenih značilnostih dežel. Ko so vsi otroci v svojih deželah, jim rečem, naj si skupinsko izmislijo poseben pozdrav in naj nam ga pokažejo šele, ko jih z vlakom pridemo iskat v njihovo deželo. Otroci, ki so že na vlaku, jih pozdravijo s svojim pozdravom. Nato se vsi skupaj odpeljemo nazaj v vrtec. Tam jim povem, da se vsi mi (tudi lutke, ki jih izdelujemo in jih bomo izdelali) razlikujemo po obleki, barvi las, velikosti, in da smo si vsi na svetu različni.

Igra: POTOVANJE V DEŽELO

Izvedba: Vzgojiteljica v igralnici ali na dvorišču označi nekaj krogov, ki predstavljajo različne dežele. Cela skupina potuje od dežele do dežele in v vsaki ostane nekaj otrok z določenimi značilnostmi. Najbolje je, da na kartone narišemo simbole (npr. dežela otrok z modrimi očmi, dežela otrok s temnimi lasmi, dežela deklic, dežela dečkov, dežela otrok s pegami ...). Ko se razdelijo in se tisti s skupnimi lastnostmi na nek način pozdravijo, opravijo tudi kakšno skupno nalogo. V vlak se večkrat vračajo in se večkrat razvrščajo glede na različne kriterije (Turnšek, 2002).

Kasneje se spomnimo še naše zgodbe. Med počitkom jim jo preberem.

ANALIZA:

Z animacijo lutke škratke Pozabljivke sem otroke zbrala v krogu in jih motivirala. S pomočjo vzgojiteljice, ki je vsako posebej animirala, sem jim predstavila vrste lutk. S tem smo spoznavali vrste lutk, kot so: mimična lutka, ročna lutka, marioneta ali lutka na vrvicah, lutka na palici, senčna lutka ter ploska lutka. Žal se nismo dotaknili lutk, ki so narisane na telesu, osredotočili smo se bolj na izdelane lutke, prstne lutke pa so že poznali, saj so jih izdelovali pred mesecem dni. Ob vsem tem smo se spomnili tudi vsega, kar že vemo o lutkovnem gledališču, npr.: animirati, oživeti lutko, ji dati dušo, lutkovno gledališče ... Otroci so vse lutke animirali in se z njimi izmenično igrali. Najbolj jih je zanimala marioneta gosenica. Zanimivo jim je bilo videti, kako visi na nitkah, in kako se vsak del njenega telesa giba drugače. Spraševali so me, kako je lutkam ime, zato jim je škratka povedala (sama sem se na

hitro spomnila imen, npr. gospa Nogavička, miška Kratkorepa, Pisana gosenica in podobno). Škratka Pozabljivka se je med improvizacijo z njimi pogovarjala in jih spodbujala.

Z izdelovanjem lutk smo nadaljevali naslednji dan, saj je otrokom motivacija že pošla. Takrat sem jih spomnila na lutke, ki so bile v lutkovnem kotičku in lahko so si jih šli ogledat, da bi dobili ideje. Vse lutke, ki so bile v škatli »iz gledališča«, so bile izdelane iz materiala, ki je bil za izdelavo na voljo tudi otrokom. S tem sem jim olajšala delo in jim ponudila nekaj možnih rešitev.

Pri izdelovanju lutk je bilo kar nekaj težav, saj so imeli veliko možnih rešitev, tako širokega razmišljanja pa niso vajeni. Lahko povem, da sem težave tudi pričakovala, saj je bilo možnosti za izdelavo lutk ogromno. Iz tega lahko sklepam, da se s participacijo in lastnim odločanjem srečajo le redko. Morda bi otroci razmišljali bolj široko, z izdelavo pa ne bi imeli toliko težav, če bi bil takšen način dela pogostejši. Vseeno so vsi uspešno izdelali lutko. Rezultat dela so bile naslednje lutke: lutke na palici, senčne lutke, mimične lutke, ročne lutke, marionete in ploske lutke. Lutk je bilo na izbiro ogromno, a otroci so vseeno izbrali in izdelali kar nekaj različnih vrst lutk.

Z izdelovanjem smo nadaljevali vse do petka, nato pa so otroci sami opozorili na to, da potrebujemo še korenček ter hišico iz sladkarij, tako da so kar sami prešli na izdelovanje scene. Tu sem upoštevala odločitev otrok in prešla iz uvoda na izdelovanje scene.

Pri igri Gremo na potovanje so se pojavile težave, ko so bili nekateri otroci sami v deželah in si niso uspeli izmisliti pozdrava. Vzgojiteljica jim je zato pomagala, jaz pa sem vse ostale otroke vodila naprej. V skupinah z več otroki težav ni bilo; sami so si izmislili pozdrave, s katerimi so nas pozdravili. Verjetno naslednjič pri tej igri ne bi bilo težav, saj so jo morali le spoznati.

Lahko omenim še, da so otroci v četrtek iz blaga izdelali kape, jih nataknili na glave in postali pravi palčki, deklica pa se je z ogrinjalom poistovetila s Sneguljčico. To zgodbo so si verjetno izbrali, ker smo jo brali po počitku; lahko bi jo uporabila kot njihov izbor in nadaljevala z razvojem igre. Tega nisem izkoristila, sem pa vse skupaj povezala s tem, da sem jih spomnila, da imajo tudi svojo zgodbo, ki jo lahko zaigrajo. Tako smo se dotaknili tudi gledališča in igrilstva, saj so se otroci prelevili v igralce v kostumih, poleg tega pa je bilo gledališče prisotno tudi v prosti igri.

Otroci do takrat še niso spoznali senčnih lutk, so jih pa zelo zanimale. Lutka je zato otroke vprašala, če bi si želeli pripraviti kar dve lutkovni predstavi: eno za svoje prijatelje po skupinicah in eno za druge skupine v vrtcu. Otroci so se strinjali in takoj želeli igrati v senčnem gledališču. Škratka jih je povprašala po potrebščinah in povedali so ji, da je potrebno

poiskati grafoskop. Obiskali smo skupino v spodnjem nadstropju in si izposodili grafoskop. S tem sem se oddaljila od priprave, a sem ugodila želji otrok. Skupaj z vzgojiteljico in pomočnico sem animirala senčne lutke in tako motivirala otroke k animaciji. Nato nam je še vsaka skupina (štirih otrok) predstavila svojo improvizirano zgodbo. Sprva so se samo igrali s sencami in spoznavali odseve, nato pa so zaigrali. Prva zgodba je govorila o izgubljenem metuljčku, druga pa o počasnem polžu in dečku Jaku. Zgodbe so bile kratke, a zanimive. Nisem si predstavljala, česa vse je sposobna otroška domišljija, če ji le prisluhneš.

S tem sem delno dosegla prvi in drugi cilj, navedena v tretji pripravi. Popolnoma pa sem dosegla naslednji cilj: otrok razvija fino motoriko ter opazovanje, rabo in pogovor o simbolih.

Slika 15: Izdelovanje marionete

Slika 14: Izdelovanje lutke na palici

Slika 17: Izdelovanje senčne lutke

Slika 16: Lutki smo dodali lase

Slika 19: Žabica iz zgodbe

Slika 18: Igra z lutko

Slika 20: Lutkovni kotiček

Slika 21: Vsi imamo lutke

Slika 23: Potovanje v deželo

Slika 22: Kako smo si različni, kot naše lutke

Slika 24: Improvizirana predstava

Slika 25: Še ena predstava

Slika 26: Lutke lahko vidimo na platnu

7.5 DEJAVNOST: IZDELOVANJE SCENE

CILJI:

- Spodbujanje splošne ustvarjalnosti pri pripravi, organizaciji ter uporabi sredstev in prostora;
- otrok ima možnost razvijati sposobnosti in načine za vzpostavljanje, vzdrževanje in uživanje v prijateljskih odnosih z enim ali več otroki;
- razvijanje umetniške predstavljalivosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem;
- otrok se igra in izdeluje ritmične instrumente.

IZVEDBA DEJAVNOSTI:

UVODNI DEL: Lutka: »Oh, kakšen lep dan je danes. Veliko boljše volje sem, ko vidim, da bom kmalu lahko nastopala. Veste, v vseh teh letih sem nastopala v več zgodbah in prav vsaka se je dogajala nekje drugje. Nastopala sem ob morski obali, na travniku, v hiši in celo v vesolju sem že bila. Lutkarji so vedno naredili super sceno, tako da sem potovala po vsem širnem svetu. Naša zgodba ... čih ... Saj res, kje se pa naša zgodba sploh dogaja?« Ko otroci odgovorijo, lutka vpraša: »Pa sceno, že imamo? Ojej, kako bom pa nastopala, če scene ni. Saj ne bom vedela, kje sem. Hitro, kako bomo to rešili?«

GLAVNI DEL: Da bi motivirala otroke, predlagam: »Imamo kakšno rjuho? Tako bi najlažje naredili sceno. Vsi skupaj jo bomo naredili, a se moramo najprej dogovoriti, kje se dogaja, kaj vse bomo narisali na sceno itd. Najbolje bo, če naredimo načrt. Tako bomo vedeli, kaj moramo narediti. Kdo bo risal načrt? Ostali mu bomo povedali, kaj vse mora še vključiti.«

Sledi izdelava scene, kar je skupinsko delo, jaz otroke le spodbujam ter po potrebi sodelujem. Ko izdelamo sceno, rjuho raztegnemo in jo sušimo.

Lutka takrat predlaga: »Mi smo se v gledališču vedno šli kako igro, ko smo čakali, da so se barve posušile. Čakajte, čakajte, nečesa sem se spomnila. Lahko bi ugotavljali, kdo se skriva za rjuho oz. našo sceno. Ste za to? No, naj gredo (*našteje večje število otrok*) za rjuho. Nato bom šla tja še jaz, da vam bom povedala, kateri del telesa pokažite. Ostali pa bodo morali ugotoviti, kdo se zadaj skriva. Veste, jaz sem vedno vse prepoznala ... No, skoraj vedno.«

Igra: KDO SE SKRIVA ZADAJ

Izvedba: Otroci se razdelijo v dve skupini; ena skupina se skriva za paravan, eden od otrok iztegne roko, ostali pa ugibajo, čigava je. Skupini se zamenjata.

ZAKLJUČNI DEL: Lutka: »Mnogokrat smo imeli tudi glasbo, medtem ko sem nastopala. Smo mi ... čih ... Smo mi že vključili glasbo?« Otroci odgovorijo, da ne. »O, kaj res ne? Bi mogoče kdo izdelal inštrumente in na njih tudi igral? Hm, kaj pa material? Naj razmislim. O, saj res, v škatlo z materialom pogledajmo, tam se bo kaj našlo. Poiščimo škatlo.«

Otroci poiščejo škatlo in izdelajo inštrumente po želji.

Spomnimo se naše zgodbe. Med počitkom jim preberem zgodbo (v dramski obliki).

ANALIZA:

Otroci so se z škatko stalno igrali v lutkovnem kotičku. Večkrat sem jo uporabila tudi pri dnevni rutini; tako smo med čakanjem na kosilo z njo prepevali, vključena je bila tudi pri drugih delih dnevne rutine (npr. higiena). Kot sem omenila že v 3. analizi, smo sceno pričeli izdelovati kar med izdelovanjem lutk. Otroci so k izdelovanju scene namignili sami, ko sem

jih vprašala, kaj nam še manjka za našo lutkovno predstavo. Tako sem jih spodbudila brez uvoda v izdelovanje scene. Otroci so predlagali, da sceno izdelamo iz kartona. Kot je za vrtce Reggio Emilia značilno, smo zastavljeni problem reševali s pomočjo tehnike risanja idealnega načrta, ki so ga otroci (z dogovarjanjem v manjših skupinah) narisali sami. Skupaj smo se odločili, kateri načrt je najbolj ustrezen in se po njem ravnali. Nato so otroci sami oblikovali sceno, kot je bilo narisano. Predlagali so, da korenje, ki ga Nik v zgodbi nese zajčku, narišemo na trši papir in ga pobarvamo. Željo sem seveda upoštevala in jim to omogočila. Prav tako so ugotovili, da je potrebno izdelati še nekatere stvari (npr. čarobno solato, denar ...) in izdelali so jih kot ploske lutke. Otroci so ugotovili, da hiše iz sladkarij in ceste ni potrebno premikati, zato so predlagali, da bi nepremične »stvari« nalepili na sceno. Vsak otrok je kaj prispeval k izdelovanju scene. Na koncu, ko smo si jo ogledovali, so otroci sami ugotovili, da bi mogoče dodali še kakšno drevo. Na vprašanje, ali jim je scena všeč, sem dobila pritrdilne odgovore, všeč jim je bila predvsem hiša iz sladkarij. Na koncu so bili zadovoljni s sceno in so takoj stekli po lutke. Pričeli so spontano animirati lutke in vključevali so posamezne dogodke iz zgodbe. Iz tega sklepam, da jih ta dejavnost močno spodbudila k spontani igri z lutkami.

Škratka je otroke spodbujala k izdelavi inštrumentov tako, da jih je prepričevala, da jim nekaj manjka. Otroci so razmišljali in dajali različne rešitve, nihče pa ni pomislil na glasbo. Nato pa jih je lutka, ki je z njimi razmišljala, opomnila na glasbeni vidik lutkovne predstave. Veseli so ugotovili, da lutka zopet potrebuje pomoč, a žal se je samo trem otrokom izdelava inštrumentov zdela interesantna. Kljub temu, da jih je lutka spodbudila k izdelavi, so jih bolj zanimale lutke in opustili smo idejo o glasbi. Vsi so bili že nestrpni, pohajala pa jim je tudi motivacija. Zato jih nisem silila k izdelavi, inštrumentom pa sem se kar odpovedala, saj je iz teorije znano, da mora vzgojiteljica izhajati iz otroka in mu ne sme vsiljevati svojih zahtev. Ponovno sem se deloma odmaknila od priprave.

Izvedli smo tudi igrico Kdo se skriva zadaj. Otroci so le s težavo prepoznavali otroke in povezovali posamezne dele telesa s posameznimi otroki. Prepoznali so jih le po zapestnicah ali oblekah. Sem pa ugotovila, da so dlani poskušali prepoznavati po tem, ali je otrok bolj suh ali močan. Ob tem je bilo prisotno polno smeha, predvsem ob poimenovanju kakšnega vrstnika, ki je sedel le dober meter stran od njih, ali pa ob imenovanju dekleta, čeprav je roka pripadala dečku. Smeha je bilo res veliko.

Lahko povem, da sem dosegla oba cilja, ki se navezujeta na izdelovanje scene ter skupinsko delo. Nisem pa dosegla cilja, ki se navezuje na izdelovanje inštrumentov, saj jih zaradi motivacije in interesa otrok nismo izdelali.

Slika 27: Hišo iz sladkarij nalepimo na sceno

Slika 29: »Kako je narisano v načrtu?«

Slika 28: Še zadnji popravki

Slika 30: Po končani izdelavi, smo že igrali z lutkami

Slika 31: Z lutkami za sceno

7.6 DEJAVNOST: IZDELOVANJE VABIL, VSTOPNIC IN PLAKATOV

CILJI:

- Razvijanje prstne spretnosti oz. t. i. fine motorike;
- uporaba in razvijanje spretnosti z umetniškimi sredstvi;
- razvijanje umetniške predstavljalivosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem.

IZVEDBA DEJAVNOSTI:

UVODNI DEL: Lutka: »Spomnim se tistih časov, ko me je prišlo gledat veliko gledalcev. Vedno so bile polne dvorane. Ko sem opazovala, kako se dvorana polni, sem imela kar malo treme. A gledalci niso prišli kar sami, morali smo jih povabiti. Pred predstavo so lutkarji vedno naredili velike in zanimive barvaste plakate. Kakšnim posebnim gostom smo poslali tudi vabila, da bi se zagotovo udeležili naše predstave. Prav tako smo imeli za vsako predstavo vstopnice. Na vhodu v dvorano so jih hostese pregledovale. Zanimivo je bilo v dobrih starih časih, ko sem še igrala na odru ... čih ... Kaj sem govorila? Aja, komaj čakam, da bom spet nastopila. Joj, veste, kaj smo pozabili? Še dobro, da sem se spomnila. Nihče nas ne bo gledal. Smo sploh koga povabili na našo predstavo? Ste mogoče izdelali plakate?«

Otroci odgovorijo.

GLAVNI DEL: Lutka: »Potem pa hitro, predstava se bliža. Jaz vas bom opazovala, vi pa hitro vzemite v roke čopiče in barvice in naredite velike barvaste plakate, da jih bodo drugi opazili

in se udeležili naše slovite predstave. Oho, spomnila sem se, kako bi lahko naredili plakate, da bodo prav posebni. Veste kaj, usedite se za mizo, tako kot po navadi sedite pri kosilu, jaz pa bom vsaki skupini dala en ogromen list papirja na mizo in vsakemu eno barvico. No, pa veselo na delo!«

Grem do vsake mize in povem, kdo bo prvi, ki bo začel. Otrokom razložim navodila in jim čez nekaj časa ponudim štiri druge barve, s katerimi lahko nadaljujejo. Na koncu napišemo še glavne podatke o naši predstavi. Pomagajo mi tisti otroci, ki že znajo pisati.

Igra: NAŠA SKUPNA RISBA

Izvedba: Otroci v skupinah po dva ali tri s flomastri rišejo na večji papir. Ne pogovarjajo se o plakatu in ne dogovarjajo se, kaj bodo pobarvali. En otrok začne, drugi nadaljuje od točke, kjer je predhodnik končal in tako nadaljujejo, dokler se ne odločijo, da je risba končana (Turnšek, 2002).

Potem izdelamo še vabila, vstopnice in karte. Otroke spomnim, kaj vse moramo v vabilu omeniti: naslov lutkovne predstave, kraj, čas ... To storimo na način, ki ga otroci sami izberejo.

ZAKLJUČNI DEL: Vabila odnesemo skupinam v vrtcu, tja nalepimo tudi plakate. Potem se spet spomnimo naše zgodbe. Zgodbo v dramski obliki jim preberem med počitkom.

V prosti igri so lutke in scena prisotni, tako da se otroci lahko igrajo.

ANALIZA:

Otroci so na vprašanje, kaj so med obiskom gledališča najprej naredili, odgovorili, da so kupili vstopnice. Tako so se takoj spomnili, da moramo tudi za našo lutkovno predstavo izdelati vstopnice. Sami so dali idejo, da bi lahko na vstopnice narisali prizor iz naše zgodbe. Seveda sem jih podprla in jim dala možnost, da so to tudi naredili. Vstopnice smo izdelovali več dni skupaj. Izdelovali so jih samo tisti otroci, ki so to želeli.

V četrtek smo odšli v Lutkovno gledališče Ljubljana, kjer smo si ogledali lutkovno predstavo Zverjasec. Otroci so z zanimanjem gledali lutkovno predstavo. Naslednji dan smo se pogovarjali o predstavi in sami so omenili, da bodo tudi oni imeli takšno lutkovno predstavo, le da so njihove lutke malo drugačne, saj so bile lutke v lutkovnem gledališču profesionalne. Potolažila sem jih s pohvalo njihovih lutk, ki so zaradi izvirnosti toliko boljše in vrednejše.

S tem sem se dotaknila glavnega vprašanja diplomske naloge: kako ogled lutkovne predstave v lutkovnem gledališču vpliva na nastajanje lutkovne predstave otrok? Vpliv je bil vsekakor pozitiven/dober, z nekaj odvečnimi primerjavami, ki smo jih takoj analizirali. S tem sem otrokom jasno dala vedeti, da je njihova predstava odlična, ne glede na tisto, ki so si jo

ravnokar ogledali. V gledališču sem otroke spodbudila še k ogledu plakata in jim povedala, da moramo tudi mi za našo lutkovno predstavo izdelati plakat, ki ga bomo obesili na hodniku. Plakat so izdelovali starejši otroci, ki že znajo pisati. Sprva so otroci predlagali, kaj vse bomo napisali, nato pa sem jim besedilo narekovala. Mlajši otroci so plakat opremili s sličicami. Vabil nismo izdelali, saj so otroci kar osebno povabili vrstnike iz drugih skupin. Reklamo so delali tudi plakati na hodniku.

Šele zadnji dan mojega praktičnega usposabljanja smo z otroki izvedli igro Naša skupna risba, saj prej nismo utegnili. Otroci so kmalu ugotovili smisel igre in so super sodelovali. Na koncu so risbe tudi poimenovali: Barve, Najlepša risba na svetu in Mutantska riba. Ta igra žal ni imela nikakršne povezave z nastopom, saj je prišlo do manjših sprememb in smo v izdelavo plakatov raje vključili več participacije in izbire otrok. So se pa otroci ob igri vseeno zelo zabavali. Radi so sodelovali in pritoževanj, če drugi otrok ni risal tako, kot si je prvi zamislil, ni bilo.

Med prosto igro so otroci velikokrat izrazili željo, da bi igrali za sceno, ki so jo izdelali. Seveda sem jim to omogočila in bilo je prisotne precej spontane igre; opazila sem vključitev naše zgodbe.

Slika 32: Izdelovanje vstopnic

Slika 33: Ogledali smo si plakat

Slika 34: Lutkovna igra Zverjasec

Slika 35: Izdelovanje plakata

Slika 36: Plakat smo nalepili na hodnik, da bo viden

Slika 37: Kdo bo prvi pričel risati

Slika 38: Vsak ima svojo barvo flomastra

Slika 39: Naša skupna risba je zelo pisana

7.7 DEJAVNOST: POSKUSNI NASTOP IN UPORABA KARTIC KAKO

CILJI:

- Uporaba in razvijanje spretnosti z umetniškimi sredstvi;
- otrok išče, zaznava in uporablja različne možnosti rešitve problema;
- otrok v vsakdanji komunikaciji posluša jezik in je vključen v komunikacijske procese z otroki in odraslimi.

IZVEDBA DEJAVNOSTI:

UVODNI DEL: Lutka: »Sedaj smo že vse pripravili za našo spektakularno prestavo. Imam prav? Smo kaj pozabili? No, naj premislim! Zgodbo smo sestavili, lutke imamo, sceno smo naredili, prav tako smo povabili naše gledalce. Da, zdi se mi, da imamo vse.«

GLAVNI DEL: »Še nekaj mi je padlo na pamet. V žepu sem našla posebne kartice. Včasih, ko nam je bilo dolgčas, smo se z lutkarji z njimi igrali. Imenujejo se kartice Kako. Jih poznate? Vedno, ko smo se z njimi igrali, smo se tako nasmejali, da nas je cel dan in še pol naslednjega bolel trebuh ... čih ... Torej, kaj sem govorila? Zopet sem vse pozabila. Prava pozabljivka sem, pravo ime so mi izbrali. O, seveda. No, pravila so sledeča: vsak dobi svojo kartico. Na njej piše, kako se mora lutka gibati oz. kakšno je njeno obnašanje. Jaz vam bom

prebrala, kaj piše, vi pa boste med prestavo to pokazali. Se že veselim, kako bodo lutke poskakovale sem in tja. Naj vam še enkrat preberem našo zgodbo?»

V poskusni nastop vključimo tudi kartice Kako (razpoloženja in načini gibalnega, plesnega, likovnega, glasbenega in jezikovnega izražanja) avtorice prof. Gordane Schmidt. S tem dobimo različne značaje in obnašanja lutk, kar naredi predstavo še bolj zanimivo.

Lutka škratka sede, otroci pa poskušajo po zgodbi, ki smo jo sestavili, odigrati prizore z vključitvijo kartic.

Lutka med nastopom otroke spodbuja.

ZAKLJUČNI DEL: Poskusni nastopi (otroci nastopajo sami, brez vsakršnega vodenja poskušajo lutke animirati ter jim dodati govor, prav tako si sami izberejo vloge; če je potrebno, vskočim in jim pomagam). Na željo otrok se lahko igramo gledališče.

ANALIZA:

Otroci so takoj po tem, ko smo končali z izdelovanjem scene, izrazili željo po igranju. Zelo dobro so se znašli in ugotovila sem, da so si zgodbico zelo dobro zapomnili, saj niso imeli nikakršnih težav z vsebino. Sicer so igrali posamezne odseke zgodbe, a jim nisem dajala nobenih napotkov. Zelo zanimivo jih je bilo opazovati in spremljati dialoge. Gledali so lutko in njeno gibanje, z njo so poskakovali in ji vlivali življenje. V dialogih so bile prisotne različne teme; večinoma vsakdanje (nakupovanje), nekaj pa tudi domišljjskih (čaranje).

Škratka je otroke veselo spomnila, da bo hitro nastopil čas, ko bo zopet stala na odru. Pohvalila jih je in jim povedala, da ni pričakovala toliko pomoči in sodelovanja pri reševanju mnogih težav.

Do manjšega zapleta je prišlo, ko sta dva dečka izrazila željo, da bi pri končni predstavi uporabila senčni lutki, ki sta bili njun izdelek. Nisem našla druge rešitve, kot da sem jima razložila, da je sečno gledališče drugačno, in da smo že imeli lutkovno predstavo s senčnim gledališčem, naše gledališče pa je namenjeno ostalim vrstam lutk. S tem sem ju spodbudila k izdelavi še ene lutke. Takoj sta pristala in izdelala marioneti. Na začetku (pri pisanju priprave) nisem pomislila, da bi lahko prišlo do takšnega zapleta. Morda bi senčno gledališče lahko vključila k naši končni predstavi, a nisem našla primerne načina izvedbe. Zato se mi je izdelava še ene vrste lutk zdela najbolj primerna rešitev.

Na dan glavnega nastopa smo uporabili kartice Kako. Na preprogi so otroci našli vsak svojo lutko in vsak je izvlekel svojo kartico. Nato so prišli na sredino in na uho sem jim zašepetala, kako se mora njihova lutka vesti. Ostali otroci so ugibali, kako se lutka vede. Na začetku so

imeli nekaj težav z animacijo lutke, a so se proti koncu tako animatorji, kot tudi otroci, ki so ugibali, odlično odrezali.

Če povzamem, smo skupaj dosegli vse tri cilje, ki sem si jih začrtala.

Slika 41: Uporaba kartic Kako

Slika 40: Lutka je pokazala svoje gibe

Slika 43: Vsak si je izbral svojo kartico

Slika 42: Improvizacija z lutkami

Slika 44: Nik iz zgodbe gre po cesti

7.8 DEJAVNOST: KONČNI NASTOP

CILJI:

- Uporaba in razvijanje spretnosti z umetniškimi sredstvi;
- spodbujanje veselja do umetniških dejavnosti.

IZVEDBA DEJAVNOSTI:

UVODNI DEL: Lutka: »Juhej, danes pa je moj dan, danes bom zopet nastopala. Najbolje bo, da kar pripravimo vse potrebno za predstavo. Hm... čih ... Da, predstava je danes. V dvorani so po navadi stoli. Saj mi nimamo dvorane, groza, kje bom pa sedaj igrala.«

GLAVNI DEL: »Imate vi kakšno idejo, kje bi lahko imeli predstavo?« Otroci predlagajo in škratka je navdušena: »Super ideja, tam je dovolj prostora, a ni stolov. Kako bomo ta problem rešili? Naj razmislim, kje so stoli. Seveda, te stole lahko odnesemo ven in tudi blazine lahko damo. Tako, za gledalce je poskrbljeno. Kaj pa naš oder? Kako bomo organizirali oder? Kje bo naša scena? Kje bo vhod v dvorano?« Otroci predlagajo in škratka upošteva njihove ideje. Potrebno je poskrbeti še za nekaj malenkosti: »Dva izmed vas bosta pregledovala vstopnice.« Na dan predstave se vsi zberemo na določenem mestu.

Otroci samostojno odigrajo celotno predstavo svojim vrstnikom in zaposlenim v vrtcu. Po potrebi vskočim in jim nudim pomoč.

ZAKLJUČNI DEL: Na koncu predstave lutka pove: »Super predstava! Ste videli, kako so bili gledalci navdušeni in koliko aplavza smo poželi. Tako sem vesela, ker ste mi pomagali uresničiti največjo željo. Od danes naprej bom bivala z vami v vrtcu in nikoli več ne bom stara, zaprašena lutka, saj se boste vi z menoj igrali. Prav vesela sem, da sem prišla v vrtec. Tukaj je res lepo.« Lutko odložim in jo prepustim otrokom.

ANALIZA:

Sprva je lutka otroke spodbudila k pripravi prostora. Le spraševala jih je in se strinjala z njihovimi odločitvami. Otroci so sami odločili, da bo predstava na hodniku, zaradi česar smo potrebovali luči ter klopi, na katerih bodo sedeli otroci. Vse so pripravili in bili so že zelo nestrpni, kdaj se bo pričela njihova predstava. Nato so si otroci sami izbrali posamezne vloge (animatorji različnih lutk, hostese in blagajničarji). Ko so se počasi zbirali, so se odlično odrezale blagajničarki in hostesi. Začetek naše predstave oz. lutkovnega gledališča je potekal odlično. Sama sem naredila kratek uvod, otroci pa so pričeli z animacijo lutk. Otroci med samo igro niso govorili glasno oz. so šepetali. Nisem jih obremenjevala z govorom ob animaciji. Na koncu so jim prijatelji zaploskali. Škratka Pozabljivka se je otrokom še zahvalila, ker so ji izpolnili dolgoletno željo po igranju. S pomočjo pogumne deklice, ki jo je animirala, se je namreč vključila v zgodbo.

Med predstavo me je zmotilo edino to, da so otroci do tedaj med animacijo vedno glasno govorili, na glavnem nastopu pa ne. Zato sem z vzgojiteljico sklenila, da jim po kosilu še enkrat dam lutke. Takrat sem lahko zasledila glasne pogovore posameznih odsekov iz zgodbe. Iz tega lahko sklepam, da je bil nastop pred prijatelji za otroke pritisk in so imeli veliko tremo. S tem, ko bodo otroci večkrat nastopali in doživeli podobno izkušnjo, pa bodo premagali tudi tremo in pogumno nastopili.

Vseeno me je odziv otrok ob končanju predstave presenetil in ganil. Pokazali so iskreno navdušenje in veselje ob uspehu, ki so dosegli sami.

Dosegla sem oba zastavljena cilja.

Slika 45: Naša »dvorana«

Slika 46: Blagajničarka

Slika 47: Končni nastop

8. UGOTOVITVE

Lutka je v skupini naredila pravi preobrat. S svojo močjo je otroke spodbudila, da so izpolnili njeno željo po igranju v predstavi. Vse so storili za svojo prijateljico lutko. Prav zaradi njene želje so otroci uresničevali cilje enega za drugim, nevede pa so se naučili ogromno novega. Ugotovila sem, da otroci lahko verjamejo v lutko; za njih je to povsem nova oseba, ki si jih želi spoznati in biti njihova prijateljica.

Raziskovalna vprašanja:

Kako otroke na zanimiv način seznaniti z lutkovnim gledališčem?

Lutka je otroke vodila skozi mesečni projekt in jih seznanila z gledališčem in vsem kar spada zraven. Lutko je zanimalo vse; ker je bila radovedna, je motivirala k raziskovanju ter reševanju zastavljenega problema oz. uresničevanju njene želje. Otrokom je predstavila svoje prijatelje ter dogodivščine iz preteklih let in jih s tem seznanila z lutkovnim gledališčem.

Kako otroke s pomočjo odprtega tipa reševanja problemov pripeljati do lutkovne predstave?

Ugotovila sem, da so se otroci s pomočjo radovedne lutke spopadli z odprtim tipom reševanja problemov. Na voljo so imeli vse, kar so potrebovali (materiale, prostor, spodbudo ...), to pa so tudi popolnoma izkoristili. Kljub temu, da je bilo možnosti ogromno, so se otroci znašli in si načrtali svojo pot reševanja problema. Lutka si je želela lutkovne predstave, zato so ji otroci pomagali, ji sestavili zgodbo, izdelali prijatelje in predstavo tudi uprizorili.

Ali na nastajanje lutkovne predstave otrok vplivajo različni materiali, domišljjske igre in improvizacije?

Materiali so bili prevelik zalogaj za otroško predstavljenost, zato niso imeli večjega vpliva na otroški domišljjski svet. Toda nekateri otroci so dokazali, da so v njihovih glavah grozne čarovnice in nasmejani škratje. Zato smo kljub temu uspeli speljati predstavo in lutki pomagati iz zagate. S pomočjo domišljjskih iger so otroci počasi vstopali skozi vrata domišljjskega sveta. Vsak dan so bili bliže. Improvizacija v prosti igri je bila prisotna vsak dan. Tako, ko je lutka otroke spodbudila k animaciji, se je pričela improvizacija. Otroci so skozi celoten projekt improvizirali z lutko.

9. ZAKLJUČEK

Želela sem dokazati, da s participacijo otrok lahko ustvarimo lutkovno predstavo. Sprva sem bila malo skeptična, saj sem si zastavila kar zahtevno nalogo. V enem mesecu pa sem spoznala, da nič ni nemogoče; predvsem, če je tvoja pomočnica lutka. S pomočjo participacije je mogoče z otroki ustvariti sproščeno in bogato domišljjsko lutkovno predstavo.

Lutka je otroke spodbujala k dejavnostim, jim nudila pomoč, se z njimi pogovarjala in še mnogo več. Otroci so verjeli vanjo, prav tako sem verjela tudi jaz, ko sem opazila njeno čarobno moč.

Nova članica skupine (lutka) je pripomogla k ustvarjalno-domišljjskemu vzdušju v skupini. Spodbudila je otroke k izmišljevanju zgodbe, izdelovanju lutk, izdelovanju scene ... Vse je storila ročna lutka, ustvarjena iz preprostega materiala. Pomembno je bilo le, da je oživela s pogledom in gesto ter imela problem, ki ga je bilo potrebno rešiti. Reševanje problema oz. uresničitev njene želje je bila naloga otrok in njihove domišljije. Sami so predlagali različne alternativne rešitve in te rešitve tudi udejanjili. Na koncu so zaigrali improvizirano lutkovno igrico za svoje prijatelje, ki so bili navdušeni.

Odprti tip reševanja problemov je izziv tako za otroke, kot tudi za vzgojitelja. Dopušča nešteto možnosti za rešitev. Pomembna je le vzgojiteljeva fleksibilnost pri pripravi prostora, materiala in časa. Otroci hitro ugotovijo, da so njihove želje upoštevane, njihove ideje pa so zato vedno bolj inovativne in zanimive.

Uporaba lutke v vzgojno-izobraževalnem delu je pomembna in učinkovita. Nevede in z nasmehom na ustih otroci in vzgojitelji skupaj uresničimo zastavljene cilje.

Sam proces do končnega nastopa je bil zelo uspešen, prav tako tudi končni nastop. Vemo pa, da je pri predšolskem delu bolj pomemben proces kot končni rezultat. S svojim delom sem zelo zadovoljna. Sem pa trdno prepričana, da bo lutka vedno moja »pomočnica« pri delu v vrtcu. Vem, da je z njeno pomočjo vsak cilj uresničljiv.

10. LITERATURA

1. Bahovec, E. D., et al. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
2. Batistič Zorec, M. (2010). Participacija otrok v slovenskih vrtcih z vidika stališč in izkušen vzgojiteljev. V: Devjak, T. et al. (ur.). *Pedagoški koncept ReggioEmilia in Kurikulum za vrtce: podobnosti v različnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 67 – 85.
3. Coffou, V. (2008). *Lutka u školi*. Zagreb: Školska knjiga Zagreb.
4. Devjak, T., Batistič Zorec, M., Turšek, N., Krnel, D., Hodnik Čadež, T., Skubic, D., Hočever, A. (2009). Sodelovanje z okoljem in problematika participacije v pedagoškem pristopu ReggioEmilia. V: Devjak, T. in Skubic, D., (ur.). *Izziv pedagoškega koncepta ReggioEmilia*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 17 – 36.
5. Geršak, V. in Korošec, H. (2011) Umetnost - prostor otrokovega doživljanja in izražanja. V: Devjak, T. (ur.), Batistič Zorec, M. (ur.). *Pristop ReggioEmilia - izziv za slovenske vrtce: zbornik zaključne konference - priročnik za dobro prakso*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 67 – 87.
6. Gobec, D. (2000). Iz take smo snovi kot sanje ... Lutka, revija za lutkovno kulturo. št. 65. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije, str. 36 – 43.
7. Golub, Z. (2003). *Šolsko lutkovno gledališče z zbirko lutkovnih igric*. Nova Gorica: Educa.
8. Jurkowski, H. (1998). *Zgodovina evropskega lutkarstva*. Ljubljana: Kulturno umetniško društvo Klemenčičevi dnevi.
9. Korošec, H. (2002). *Neverbalna komunikacija in lutka*. V: Korošec, H. in Majaron, E. (ur.). *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, str. 31 – 55.
10. Korošec, H. (2006). *Kreativne dejavnosti z lutkami kot proces*. V: Borota, B. e tal. *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Pedagoška fakulteta, str 103 – 140.

11. Korošec, H. (2009). Lutkovna in dramska igra v otrokovih »sto jezikih«. V: Devjak, T. in Skubic, D. (ur.). *Izziv pedagoškega koncepta ReggioEmilia*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 119 – 133.
12. Korošec, H. (2010). Gledališko-lutkovno ustvarjanje: izmenjava idej med vzgojiteljem in otrokom. V: Devjak, T. etal. (ur.). *Pedagoški koncept ReggioEmilia in Kurikulum za vrtce: podobnosti v različnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 307 – 323.
13. Ljubič. T. (1954). *Lutkarski krožek na šoli*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
14. Majaron, E. (2000). »Lutka – idealna povezava didaktičnih smotrov«. V: Lutka št. 56, str. 33 – 35.
15. Majaron, E. (2002). *Za uvod*. V: Korošec, H. in Majaron, E. (ur.). *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, str. 1, 2.
16. Majaron, E. (2002). *Lutka pri oblikovanju mladega človeka*. V: Korošec, H. in Majaron, E. (ur.). *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, str. 5 – 9.
17. Majaron, E. (2002). *Lutka, naša vsakodnevna pomočnica*. V: Korošec, H. in Majaron, E. (ur.). *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, str. 59 – 65.
18. Majaron, E. (2006). *Animacija lutk in otrokovo gibanje*. V: Borota, B. e tal. *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Pedagoška fakulteta.
19. Omerzu. S. (2010). *Avtomati, lutke, igralci*. Ljubljana: Mednarodni grafični likovni center.
20. Paljetak, L. (2007). *Lutke za kazalište i dušu*. Zagreb: Međunarodnicentarza usluge u kulturi.
21. Rožič, A. in Turnšek N. (2010). Moč in omejitve ideje kompetentnega otroka. V: Devjak, T. etal. (ur.). *Pedagoški koncept ReggioEmilia in Kurikulum za vrtce: podobnosti v različnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 339 – 357.
22. Schmidt, G. (2008). *Kako? Razpoloženja in načini gibalnega, plesnega, likovnega, glasbenega in jezikovnega izražanja*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

23. Sitar, J. (2001). *Zgodbe za lutke in prste*. Ljubljana: DZS.
24. Turnšek, N. (2004). *Kultura aktivne strpnosti*. Socialne igre kot metodični pristop v izobraževanju za kulturo miru in človekove pravice. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
25. Turnšek, N., Hodnik Čadež, T., Krmel, D. (2009). Projektni pristop kot strategija spodbujanja participacije otrok v učenju in soustvarjanju življenja v vrtcu. V: Devjak, T. in Skubic, D., (ur.). *Izziv pedagoškega koncepta ReggioEmilia*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 209 – 233.
26. Trefalt, U. (1993). *Osnove lutkovne režije*. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.
27. Varl, B. (1995). *Lutke na palici*. Šentilj: Aristej.